

MIELIKUVIA VÄREILLÄ

Värit lastenteatterissa ja lastenelokuvissa

Tampereen ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelman tutkintotyö
Tuotannon suuntausmivaihtoehto
Kevät 2005
Tiiu Valtatie

OPINNÄYTETIIVISTELMÄ

Osasto Viestinnän koulutusohjelma	Erikoistumisala Tuotanto
Tekijä Tiiu Valtatie	
Työn nimi Mielikuvia väreillä - Värit lastenteatterissa ja lastenelokuvissa.	
Lopputyön laji Kirjallinen	
Työn valmistumisaika 22.4.2005	Sivumäärä 52
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä työssä pohditaan värien merkitystä lastenteatterissa sekä lastenelokuvissa, ja median merkitystä lapsen kasvuun. Tarkastelun lähtökohtana käytin kahta kotimaista lastenelokuvaa <i>Heinähattu ja Vilttitossu</i> ja <i>Rölli ja Metsänhenki</i> sekä kotimaista lastenteatteriesitystä <i>Reearuu</i>.</p> <p>Median välittämät kertomukset ovat merkityksellinen ja tärkeä osa lasten vapaa-aikaa. Omaan luomistyöhönsä lapsi käyttää tuntemaansa materiaalia, kirjallisuutta, elokuvia, teatteria, kuvataidetta ja muita elämäkokemuksiaan. Mielikuvituksen mahdollisuuksien maailma tekee lapsen maailman suuremmaksi. Värien tulkitsemisessa ja tarinoiniin eläytymisessä tarvitaan mielikuvitusta. Lapset pitävät väreistä ja väreillä viestitään tunnelmaa. Siksi värit ovat suuressa roolissa lastenelokuvissa ja lastenteatterissa.</p> <p>Eri väreillä on erilaisia merkityksiä riippuen katsojan kulttuurista, luonteesta, tunnetilasta ja myös aiemmista kokemuksista, jopa fysiologiasta. Lastenelokuvien ja -teatterin tekijöiden tulee tuntea nämä tekijät ja ottaa ne myös huomioon käyttäessään värejä tarinan tehosteena. Siihen, millainen värimaailma elokuvaan tai teatteriesitykseen luodaan, vaikuttaa useiden henkilöiden työpanos: lavastaja, puvustaja, maskeeraaja, ohjaaja, kuvaaja, leikkaaja ja niin edelleen.</p> <p>Värien avulla voidaan tukea lapsen kehitystä ja luoda mielikuvitusta kiehtovia näkymiä. Lastenelokuvien ja lastenteatterin välityksellä halutaan vaikuttaa lapsikatsojien muotoutumisvaiheessa olevaan maailmamankuvaan ja sen sisältöön. Kasvattajan tulee osata valikoida ja tarjota kokemukseksi hyviä, lapselle sopivia vaihtoehtoja.</p>	
Aineisto kirjallisuus, elokuvat	
Asiasanat värit, lastenelokuva, lastenteatteri	
Säilytyspaikka TAMK / Taide ja viestintä, Finlayson	
Muita tietoja	

THESIS	SUMMARY
Department Media Production	Area of specialisation Production
Author Tiiu Valtatie	
Title Impressions with Colours - Colours in Children's Theatre and Movies	
Sort of Final Thesis Written	
Date 22.4.2005	Number of pages 52
<p>Summary:</p> <p>In this thesis the meaning of the colours in the children's theatre and movies, and also the effect of media on the children's development is discussed. As a basis for this study I used two Finnish children's movies <i>Heinähattu ja Vilttitossu</i> and <i>Rollo and the Woods Sprite</i>, and in addition the Finnish children's theatre <i>Reearuu</i>.</p> <p>Stories told through media are an essential and important part of children's free time. Children use different mediums like literature, movies, theatre, visual arts and previous experiences in developing their personal creativity. The imaginary world of possibilities extends the children's world. Children need imagination for interpreting the colours and projecting the stories into themselves. Children love colours and the atmosphere is created with colours. Therefore the colours are in an essential role in children's movies and theatre.</p> <p>Different colours carry different meanings. The meanings depend on the culture, personality and emotions. Also the experiences of the viewer are in an important role. The children's film and theatre makers should consider these factors, when using colours as an effect. Several people have influence on the final colour world of the movie or a theatre performance: set designers, costume designers, make up artists, directors, cinematographers, editors etc.</p> <p>With the help of the colours, the growth of the children can be supported and imagination-captivating views can be created. By means of children movies and theatre the progress of their picture of the word and its contents can be affected. Educator of the children should be able to select and offer the most convenient and best alternatives to the children.</p>	
Material literature, films	
Key words colours, children's movie, children's theatre	
Filing Tampere Polytechnic, School Art and Media, Finlayson	
Other information	

Sisällys

Johdanto	3
1 Median merkitys lapselle.....	4
1.1 Lapsen mediaympäristö	4
1.2 Tarinat kasvattajina	5
2 Värit vaikuttajina	6
2.1 Ei ole elämää ilman väriä.....	6
2.2 Pinnoilla ja sävyillä viestitään.....	8
3 Värien ominaisuuksia ja symboliikka	10
3.1 Värien yhdistäminen ja vaikutukset.....	13
4 Lasten värimaailma	15
5 Mielikuvitus - kuin lastenleikkiä ?	16
5.1 Saduissa ylitetään havaintomaailman rajoja	17
5.2 Kohti kokonaisvaltaista kulttuurista taidekasvatusta	19
5.3 Jokainen hetki on lapselle merkityksellinen	21
6 Teatteri - hetkellistä, katoavaa, ainutkertaista.....	22
6.1 Elävä esitys luo maailman, tilan ja tilanteen.....	24
6.2 Esittäjä – katsoja -suhde.....	25
7 Mitä on lastenteatteri.....	26
7.1 Lahjomaton yleisö.....	27
8 Lastenteatteri Reearuu.....	29
8.1 Tarina	29
8.2 Lavastuksellisia yllätyksiä	29
8.3 Monivivahteinen laboratorio.....	32
8.4 Rauhallisuutta ja kirkkautta taivaassa	33
8.5 Reearuu aito satu	33
9 Mikä on lastenelokuva?	34
9.1 Lapset elokuvayleisönä	35
9.2 Elokuvan värittäjät	35

10	Värikäs lastenelokuva Heinähattu ja Vilttitossu.....	37
10.1	Tarina	37
10.2	Elokuvan värimaailma	37
10.3	Väritetyt tyttöjen roolit.....	38
10.4	Tunnelmaa luonnosta ja säästä.....	38
10.5	Iloisen keltaiset keittiöt	39
10.6	Sadunsininen makuuhuone	40
10.7	Lämminsävyiset olohuoneet.....	41
10.8	Sävyillä mielikuvia.....	41
11	Rölli ja Metsänhenki.....	42
11.1	Tarina	42
11.2	Luonnonvärein fantasiaa	42
11.3	Hirmuiset röllit	43
11.4	Rauhaa hohtavat menninkäiset.....	43
11.5	Viaton ystävyys	45
	Yhteenveto	47
	Lähteet	50

Johdanto

Tarinat tuovat lapselle suunnattomasti iloa sekä samalla vahvistavat ja tukevat pienen ihmisen kasvua. Lastenelokuvat ja lastenteatteriesitykset parhaimmillaan ovat kiehtovia niin lasten kuin aikuistenkin mielestä. Väreillä viestitään tunnelmaa ja lapset pitävät väreistä, siksi värit ovat suuressa roolissa lastenelokuvissa ja lastenteatterissa. Teatteri ja elokuvat ovat ihmiseksi rakentumisen kivijalkoja siinä missä kirjallisuuskin. Tässä opinnäytetyössä selvitän mitä on lastenelokuva ja lastenteatteri sekä tarkastelen kuinka nämä kaksi lapsille suunnattua kulttuurimuotoa eroavat toisistaan. Lisäksi pohdin mitä värit näissä merkitsevät ja kuinka värejä on käytetty lastenelokuvissa ja lastenteatterissa. Valitsin lähemmin tarkasteltavaksi lastenteatteriesityksen *Reearuu* ja kaksi suomalaista lastenelokuva: *Heinähattu ja Vilttitossu* sekä *Rölli ja Metsänhenki*.

Elokuvan teko ja teatteriesityksen luominen edellyttävät ryhmätyötä, johon eri osa-alueiden asiantuntijat kuten ohjaajat, lavastajat, puvustajat ja valosuunnittelijat tuovat oman ammatillisen osaamisensa. Heidän kaikkien tehtävänä on luoda visuaalisten ratkaisujen avulla mielikuvia, jotka tukevat käsikirjoituksen esille tuomaa sanomaa.

Väreillä luodaan tunnelmia ja mielikuvia. Värit liittyvät olennaisena osana elämäämme. Värien käyttö ja väreistä pitäminen liittyvät alitajuntaan. Ne vaikuttavat myös viihtyvyyteen, mielialaan ja tuntemuksiin monin eri tavoin. Värien vaikuttavuuden ja värisymboliikan ymmärtäminen on tärkeää teatteriesityksen ja elokuvan visuaalisen toteutuksen onnistumisessa. Lapset aistivat värejä tunneperäisemmin kuin aikuiset. Värien kautta saadaan sadunomaisuus helpommin esille.

Lapsiyleisö on sekä vaativa että kiitollinen. Lasten rehellisyys ja lahjomattomuus yleisönä sekä heiltä saatu palaute kannustavat elokuvan ja teatterin tekijöitä. Lastenelokuvat ja lastenteatteriesitykset muokkaavat lasten maailmankuvaa, arvomaailmaa ja asenteita. Lapset oppivat koko ajan tarkkailemalla ympäristöään ja siksi on tärkeä tarkastella, mitä kulttuuriympäristö lapsille tarjoaa.

1 Median merkitys lapselle

Omat kokemukset ja vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa sekä mediasta saadut vaikutteet ovat tärkeitä lapsen identiteetin ja taitojen kehittymiselle. Tälle pohjalle rakentuu myös koko lapsen tietoisuus ja todellisuuskäsitys. Median esittämä kuva todellisuudesta eroaa siitä mitä yleensä kutsutaan ´todeksi´. Erilaiset todellisuudet ja kokemisen muodot ovat tärkeitä niin yksilöllisellä kuin kulttuurisellakin tasolla. (Werner 1996, 23-26)

Medioiden sisältö tulkitaan aikaisempien kokemusten valossa ja lapsi kasvaa sisään yhteiskuntaan kohtaamalla kulttuurin sekä henkilökohtaisten että sijaiskokemusten kautta. Ratkaisevaa lapsen kasvulle on muiden ihmisten olemus ja heidän kulttuurin käyttönsä. Juuri kulttuurin kautta lapsi oppii ilmaisemaan ajatuksiaan. Hän on osa tätä kulttuuria ja ymmärtää itseään ja ympäristöään sen kautta. (Emt. 23-26)

1.1 Lapsen mediaympäristö

Kertomukset, joita kuvamedia välittää, ovat erittäin merkityksellinen ja tärkeä osa lasten vapaa-aikaa. Nykyään lapset oppivat maailmasta paljon enemmän virtuaalitodellisuuden välityksellä kuin ennen. Ja entistä nuorempina lapset joutuvat kosketuksiin asioiden kanssa, jotka aikaisemmin kasvatuksessa eristettiin heidän näköpiiristään. Televisiosta, populaarikulttuurista ja sarjakuvista saadaankin paljon vaikutteita lasten itse piirtämiin kuviin. (Karppinen 2001, 92)

Nykyisessä teknologian ympäröimässä maailmassa on koneita ja ohjelmia, jotka eivät kerro tuntemuksiaan. TV-ohjelmat sisältävät yhä enemmän väkivaltaviihdettä, jossa kuolleita ei ehditä surra. Lapsen kokemusmaailmaan tulvii negatiivista informaatiota ja nämä tuntemukset väistämättä heijastuvat lapsen käyttäytymiseen. Oikeiden roolimallien antaminen ja yhdessäolon vastuu on aikuisilla. Koko lapsuuden ja nuoruuden ajan lapset tarvitsevat huomiota ja positiivisia vuorovaikutussuhteita. Vanhempien on osattava valita hyvän ja vahingollisen välillä. Aikuiselta vaaditaan taitoa toimia tarvittaessa suojana ja tukena. (Emt. 6)

1.2 Tarinat kasvattajina

Olemukseltaan ihminen on tarinan kertoja ja kuulija. Niinpä ihminen valintatilanteissa vertailee vaihtoehtoisia ratkaisuja kertomuksien avulla ja kertomuksina. Päätöksentekotilanteissa ihmisillä on tapana etsiä mahdollisimman hyviä syitä kallistua jollekin kannalle. Päätöksiä tehdään tukeutuen erilaisiin uskomuksiin, rajoituksiin, odotuksiin, arvostuksiin, tietoihin ja sääntöihin. (Haapala 1995, 47) Nämä tekijät muuttuvat ajan myötä, koska koemme erilaisia tilanteita ja opimme uusia asioita. Lapsille tulee eteen paljon uusia tilanteita, joissa pitää tehdä valintoja. Aina ei kuitenkaan aikuinen ole auttamassa ja kertomassa, mikä on oikein. Lapset hakevat tukea ja vastauksia päätöksiin siitä, mitä hän on oppinut ja kokenut. Siksi on tärkeää miettiä, millaisiin arvostuksiin ja sääntöihin lapsi kasvatetaan.

Lapset rakastavat tarinoita. Lapset mielellään matkivat leikeissään todellisia tapahtumia tai vastakohtaisesti kuvittelevat itsensä satumailmaan. Joukkoviestimien välittämien tarinoiden päähenkilöitä voidaan pitää moderneina satuhahmoina. Nämä hahmot ovat merkityksellisiä sekä kouluikäisille että nuoremmille lapsille. Aikuisten tulisi suodattaa kulttuurisesti lapsia ympäröivät ilmiöt. Kasvatusperiaatteena on se, että lapsia ei saisi jättää yksin näiden ilmiöiden kanssa. (Karppinen 2001, 92)

Lapsen kasvattajan on tunnistettava, hyväksyykö kasvattaja mediaympäristön välittämät arvot. Televisio, video ja elokuva ei sinänsä ole uhkaava tai torjuttava asia, vaan on tärkeää asettaa rajoja. Kun riittävää kokemusta rajojen löytymiseen lapselta itseltään ei löydy, kasvattajan on osattava valikoida ja tarjota hyviä vaihtoehtoja. (Karppinen 2001,94) Mediaympäristön vaikutuksilta nykypäivänä ei voi välttyä, mutta vaikutteiden suuntaan ja laatuun voi vaikuttaa.

2 Värit vaikuttajina

Värit ovat läsnä ja vaikuttamassa kaikkialla. Värit vaikuttavat viihtyvyyteen, mielialaan ja tuntemuksiin monin eri tavoin. Värien kokemiseen vaikuttavat ihmisen ikä, syntyperä, sukupuoli ja psyykinen kehitysvaihe, vaikka osin reaktiot ovat kaikilla samat. Väreihin reagoiminen on yksilön, kulttuurin ja tilanteen muuttujien summa. Pimeässä emme voi nähdä värejä. Valo on värien näkemisen ehdoton edellytys. Valon laadusta riippuu olennaisesti minkälaisina koemme värit ympäristössämme. (Rihlama 1987, 10)

Primäärinen suhde väreihin tulee esiin suhteessa omiin pigmenttiväreihin eli hiusten ja ihon väriin. Henkilön luonne vaikuttaa väreihin reagointiin ja värimieltymykset yleensä ovat yksilöllisiä. Sekundäärisella suhteella väreihin tarkoitetaan sitä, miten kulttuurin ja ympäristön vaikutus näkyy esimerkiksi surun väri on kulttuurista riippuen musta, valkoinen tai tumma violetti. Myös symbolit ja väritävät ovat opittuja ja muotikin synnyttää värien käytön trendejä.

Värien avulla on tuotu esiin sitä, mitä on pidetty tärkeänä ja piilotettu sitä mikä haluttu pitää salassa. Jotkut uskovat väreillä olevan myös parantavia tai tuhoavia voimia. Väreihin on yhdistetty taianomaisuutta ja niille on annettu vertauskuvallisia merkityksiä. Värien symboliarvo on joissakin tapauksissa noussut niin merkitykselliseksi, että se on saattanut rajoittaa taiteilijoiden ilmaisuvapautta. Yleisesti tunnustetaan värien vaikuttavan elämäämme. Jokaisen joka joutuu tekemisiin väriratkaisujen ja suunnittelujen kanssa tulisi perehtyä värioppiin. (Rihlama 1987, 9)

2.1 Ei ole elämää ilman väriä

Näemme värit valon heijastuksina ilmassa, vedessä ja kiteissä, ja koemme ne lukemattomien muiden ilmiöiden välityksellä. On olemassa vain ne värit, jotka löytyvät luonnosta. Myös ”epävärit” musta ja valkoinen löytyvät luonnosta. (Wingren 1995, 12)

Goethen väriopin mukaan värit jakaantuvat kolmeen ryhmään: fysiologisiin, fyysisiin ja kemialliset väreihin. Fysiologisia värejä ovat ne, jotka silmä havaitsee. Fyysisten värien tuottamiseen vaaditaan apuvälineitä. Fyysisiä värejä ovat ne, jotka itsessään ovat värittämiä kuten prismat. Kolmas ryhmä on kemialliset värit eli varsinaiset aineelliset värit, joita voimme tuottaa, enemmän tai vähemmän voimistua, poistaa ja siirtää muihin esineisiin. (Wingren 1995, 13)

Värit kohtaavat meidät ilman, että voisimme sitä estää. Värit vaikuttavat tapoihimme, tottumuksiimme ja pakottavat meitä ottamaan kantaa. Jokaisella värillä on ominaislaatunsa, ja värejä voidaan käyttää aisteja ruokkiviin, eettisiin ja esteettisiin tarkoituksiin. Värejä voidaan käyttää myös terapeuttisiin tarkoituksiin. Nykypäivän tiede tukee ajatusta, että värillä on valtava voima, joka pystyy vaikuttamaan koko ihmiseen. Jotkut ihmiset ovat vain herkempiä värien synnyttämille värähdyksille. Varsinkin taitelijoilla tällainen herkkyys on synnynomainen, ja innoituksen hetkellä herkkyydestä syntyy visio. Ihmiset tarvitsevat yhtä paljon värejä kuin valoakin. Värit vaikuttavat meihin kaikkiin. (Emt. 23) Nykypäivä saattaa vain olla liiankin täynnä värejä ja kaikki ihmiset eivät halua kulkea värien kyllästävässä ympäristössään.

Kaikki värit ovat kauniita, kun ne ovat yhdistetty oikeisiin väreihin oikeassa suhteessa. Väreillä saa aikaan erilaisia tunteita ja värien kautta pystyy kertomaan ja elämään. Ihmisen silmällä on tapana hakea ympäristöstä sitä väriä mitä mieli tarvitsee. Jokainen väri heijastaa omaa energiaa, jota ihmiset tarvitsevat. Sokeat eivät näe värejä, mutta saattavat aistia niistä heijastuvan energian ja tietävät tällä tavoin mikä väri on kyseessä.

Jokaisella ihmisellä on erilainen sävy ihossaan. Ja automaattisesti monet ihmiset valitsevat ympärilleen omaan ihonsävyyn sopivia värejä. Miksi mennäkään muodin mukana ja unohtaa omat tarpeet. Hyvää tekevä kaunis väri ei maksa sen enempää kuin latistava väri. (Värillä väliä, 2003)

Vaatetuksen värit kertovat ihmisestä; vihreä heijastaa tasapainoa ja käytännöllisyyttä, sinisellä värillä voi viestittää halunsa torjua toisten ihmisten liiallinen läheisyys, oranssi heijastaa kiinnostusta muihin ihmisiin, keltainen korostaa viehätysvoimaa, punainen vaate on itsenäisyyden ja yksilöllisyyden merkki. (Emt.)

Ylen opetusohjelmassa Värillä väliä (2003) Seppo Rihlama toteaa, että sinivioletti on pidetyin väri. Keltainenkin on myönteinen väri, mutta kun sitä on liikaa ympäristössä on vaarana liika aktiivisuus. Vastakohtaisesti sininen väri ympäristössä rauhoittaa. Liiallisena määränä se kuitenkin tekee ympäristöstä viileän tuntuinen. Kohti tulevan ja hyökkäävän ympäristön saa punaisella. Vihreä taas on tasapainoisuuden väri. Mutta vihreästä on vaikea löytää oikeaa sävyä, keltaiseen päin menevät vihreät saattavat olla hyvinkin ärsyttäviä. Purppurakin on väri, jota tulisi välttää, koska se luo ihmisten keskuudessa liian eriäviä mielialoja; toisia se ärsyttää kun taas toisia se rauhoittaa.

2.2 Pinnoilla ja sävyillä viestitään

Ympäristömme koostuu eri värisistä pinnoista ja esineistä. Yhdistelminä rauhoittavat värit voivat vaikuttaa jopa kiihottavina. Aktiivisesti vaikuttavia yhdistelmiä voi muodostaa passiivinen valkoinen useimpien sävyllisten värien kanssa. (Rihlama 1987, 69) Värivalinnoissa on muistettava myös värin määrä suhteessa toisiinsa. Pieni esine tai pinta voi olla suurta värikkäämpi. Jos esinettä tai pintaa joudutaan katsomaan läheltä tai pitkän aikaa yhtäjaksoisesti, tulee väriasun olla hillitty (Emt. 79).

Väreistä voi aistia lämpötilan ja liikkeen. Lämpimät värit liikkuvat vaakasuunnassa kohti katsojaa ja kylmien värien kylmyys syventää perspektiiviä katsojasta etääntyen. Kuitenkin on myös poikkeuksia, kuten sinisen ja keltaisen tasapainoinen sekoitussuhde, joka tuottaa vihreän värin, mikä ei ole kylmä eikä lämmin. Tämä vihreä on täydellisen rauhan väri, jossa keltaisen ja sinisen vastakkaiset liikkeet ovat kumonnet toisensa. (Wingren 1995, 14)

Pinnan laatu muuttaa värin vaikutusta. Sama väri voi näyttää erilaiselta eri pinnoilla. Epätasaiset pinnat taittavat valon heijastuksia, kun hyvin tasaiset pinnat luovat suoraa ja tiheitä heijastuksia. Väri voi siis karkealla pinnalla näyttää himmeämmältä kuin sileäksi tasoitetulla pinnalla. (Emt. 15)

Tärkeätä on myös miettiä miltä etäisyydeltä jotakin kohdetta pääosin tarkkaillaan. Kuvioitu pinta voi etäämmältä katsottuna näyttää kuvioimattomalta ja väriltäänkin aiotusta vaikutelmasta poikkeavalta. Ristiriitaisia tunneaistimuksia voi myös syntyä, jos kuviointi ja väritys eivät ole psykologisilta vaikutuksiltaan samansuuntaisia. Elämänmyönteisyyttä tuovat keveät, perusluonteeltaan orgaaniset, symmetriasta vapaat kuviot yhdessä vaaleahkojen värien kanssa. (Rihlma 1993, 34)

3 Värien ominaisuuksia ja symboliikkaa

Väri on valoa, joka on auringosta peräisin olevaa aaltomuotoista sähkömagneettista säteilyä. Jokaisella värisävyllä on oma aallonpituutensa, joista pisin on punaisella ja lyhin violetilla. Ihminen aistii värin, kun valo heijastuu jostakin värillisestä kohteesta silmän verkkokalvolle.

Värisymboliikalla tarkoitetaan sitä, mihin väriin liitetään 'hyviä' ja mihin 'huonoja' ominaisuuksia. Tämä vaihtelee eri kulttuureissa ja eri aikakausilla. Väreillä on merkitystä eri tunnetilojen syntymisessä - toisilla värit vaikuttavat voimakkaammin, toisilla vaimeammin.

Ehdotonta totuutta ei kukaan väreistä voi kertoa. Värien vaikutukset ovat kunkin henkilökohtainen kokemus. Ominaisuuksista voi olla erimieltä tai samaa mieltä. Seuraavaksi käyn läpi muutamia värejä. Olen koonnut tietoja värejä käsittelevistä kirjoista, joita ovat kirjoittaneet Acs, Itten, Pusa, Rihlama ja Wingren.

Keltainen

Keltainen on väri, joka on lähinnä valoa. Se tuo pinnan lähemmäksi. Kun keltainen on puhtaimmillaan, siinä on aina jotain kirkkaan valon olemuksesta. Se onkin väreistä valovoimaisin ja kirkkain. Keltainen tekee tilan lämpimäksi ja luo mielen valoisaksi. Muodostaa kaikkien tummien värien kanssa näkyvimät väriyhdistelmät. Punakeltaisen kanssa keltainen herätti jo empireaikana (1810 – 1830) ajatuksia rikkaudesta ja vallasta, mutta toi samalla eloa empiren ankaruuteen.

Jatkuvasti näkökentässä ollessaan keltainen aiheuttaa rauhattomuutta. Tämä väri on liitetty positiivisuuteen, onnellisuuteen, lämpöön ja viisauteen. Se on luonteeltaan myös iloinen, valpas, ystävällisesti viettelevä - kesän kulta. Keltaisesta saa energiaa ja päivänpaistetta omaan elämään.

Oranssi

Tekee tilan hyvin lämpimäksi ja tuo pinnan lähelle. Oranssi vaikuttaa kaikkein kuumimmalta väriltä. Laajana pintana väri on ahdistavan hyökkäävä ja painostava. Oranssia siis tulisi käyttää vain pieninä kohteina, mausteena luomassa lämpöä. Oranssina hehkuu niin tulen loimu kuin kullan kimallus. Tämä väri kertoo elinvoimasta, suoraviivaisuudesta ja itsekeskeisyydestä. Oranssi lisää ruokahalua ja auttaa lapsia muistamaan paremmin. Oranssiin liitetään myös sanoja kuten voima, menestys, viehätysvoima, vetovoima, auktoriteetti ja ilo.

Punainen

Erottuu ympäristöstään poikkeuksellisen hyvin sekä värivalona että pintana. Kiihdyttävä vaikutus fyysisyyteen. Punaisen vaikuttaessa yliarvioidaan aika ja henkiset taakat tuntuvat erityisen raskailta. Punainen tuntuu tulevan lähemmäksi katsojaa. Punaista pidetään rakkauden värinä kuitenkin se merkitsee myös kieltoa ja pysähtymistä. Punainen on ensimmäinen väri, jonka lapset käyttävät loppuun piirtäessään. Toisaalta lapset tulevat levottomiksi, jos istuvat punaiseksi maalatussa huoneessa. Punainen saa lapset joskus vihaiseksi, aikuiset puolestaan kokevat sen useimmiten iloisena värinä. Värijärjestelmässä punainen lukeutuu korkeimpiin energiamäärältään.

Ruskea

Ruskea on maan väri, joka tuo pinnan hyvin lähelle. Ruskea ei vaikuta tilan lämpimyyteen vaan on neutraali väri. Lattian värinä ruskea koetaan varmuutta ja pohjaa antavana. Laaja yhtenäinen ruskea pinta voi olla masentava. Tummana että vaaleana muodostaa korostavan taustan kaiken värisille esineille ja kalusteille.

Ruskeat sävyt huokuvat rauhaa ja harmoniaa sekä arkista turvallisuutta ja arvokkuutta. Värien vaihtelun mahdollisuudet ovat loputtomat; neutraalien sävyjen lisäksi punaruskeat, kellanruskeat, ruskeanpunervat, ruskeanliilat ja aina sen mukaan mihin niiden painopiste siirtyy.

Sininen

Sininen rauhoittaa katsojaa. Se koetaan voimakkaan viilentävänä ja rauhoittavana värinä. Se vie pinnan kauas ja tuntuu avartavan tilaa. Tekee huoneesta tilavamman ja ilmavamman tuntuisen. Siniseen on liitetty myös mm. puhtaus sekä keveys ja sen katsotaan viittaavan kaikista väreistä selvimmin henkisyteen. Välimeren alueella ovissa käytettävän sinisen värin tehtävänä on pelottaa paholainen pois.

Pohjoisamerikkalaisissa vankiloissa on 1970-80-luvuilla rakennettu sinisiä huoneita rauhoittamaan aggressiivisuutta. Sininen on väri lähinnä pimeyttä, vääjämätöntä mustaa, mutta juuri yö taivaalla tähdet näkyvät. Sininen on yliaistillinen, taivaan väri. Se on ilmestyksen ja oivalluksen väri, joka kuvaa myös mietiskelyä. Sininen on vapauden väri ja on aina tarkoitusperiltään rehellinen.

Vihreä

Kevään väri, joka rauhoittaa katsojaa. Täydellisen levon väri. Luo turvallista varmuutta tummana värinä ja vaaleana rauhaisaa sydämellisyyttä. Edustaa kestävyyttä ja parantumista. Vihreä vie pinnan kauas ja tekee tilan viileäksi. Tummimmissa väreissään karminpunaisella lisättynä korostaa kullan hehkua paremmin kuin mikään muu väri.

Vihreä on positiivinen ja rauhallisesti etenevän elämän väri. Se avaa sydämen ja nuorentaa hengen. Vihreä on sallimisen ja eteenpäin menon symboli. Passiivista aktiivisuutta: ilmentää toimintaa ilman taka-ajatuksia, puhdasta toimintaa.

Violetti

Väri joka on jatkuvassa liikkeessä tehden katsojan rauhattomaksi, mutta samalla se viittaa toivoon ja parannukseen. Vaaleana se on lumoava, kun taas tummana mystisen juhlallinen. Violetti tekee tilan kylmäksi. Tätä väriä pidetään ilmaisemaan maltillisuutta, kohtuullisuutta ja harkitsevaa toimintaa. Violetti kytketään viisauteen ja maagisuuteen.

3.1 Värien yhdistäminen ja vaikutukset

Seuraavalla sivulla on Maurice Déribérén suunnittelema taulukko. Taulukosta voidaan lukea kunkin värin kohdalta mihin ihmiset värin yhdistävät, kuinka ne vaikuttavat, värin luonne, symbolisuus ja merkinantavuus. Värien vaikutukset voivat Déribérén mukaan olla psykologisia, fysiologisia tai fyysisiä. Ihmiset voivat yhdistää värit tunneperäisesti tai objektiivisesti tiettyihin asioihin kuten oranssi voidaan yhdistetään hehkuun sekä appelsiiniin.

Taulukko 1. Väri inhimillisessä toiminnassa. (Dérivéren, 1959)

VÄRI	YHDISTÄMINEN JOHONKIN		VAIKUTUKSET			LUONNE	SYMBOLISUUS		MERKIN- ANTAVUUS
	tunneperäinen	objektiivinen	psykologinen	fysiologinen	fyysinen		uskonnollinen (sakraali)	maailmallinen (profaani)	
PUNAINEIN	rakkaus rikos synti	tuli veri	dynaaminen hermostuttava lämmittävä	ajatus toimintaa kiihottava lämmittävä mieltä kiihotta- va	silmiinpistävä	toiminnallisuus vitaalisuus	armollisuus heikkous lähimmällisen rakkaus	rakkaus	pysähtyminen tulipalo
ORANSSI	hehku verenkuohu	appelsiini auringonlasku tuli	kiihottava loistoa antava	ruuansulatusta edistävä tunteita kiihottava	silmiinpistävä	rauhattomuus tai ärsyttävyyys			kuumat osat
KELTAINEN	iloisuus	auringonvalo	dynaaminen henkimaailmaan liittyvä	hermoja, näköä ja tarmoa teräslävä voi rauhoittaa	silmiinpistävä	iloisuus	oppi mahiti tieto voima	säästäväisyys	vaara
VIHREÄ	vahingollisuus	luonto vihannus	lepo levollisuus rauhottava tasapainottava tuoreus turmiollinen	hypnoottinen lievittävä rauhottava	silmiinpistävä	kärsvälisyys levottomuus	toivo uskollisuus uudesti- syntyminen	toivo pahansuopuus	apu
SININEN	avaruus kuulakuus	taivas vesi	ilmavuus keveys läpikuultavuus rakastettavuus selkeys viileys	levollisuus rauhottava	silmiinpistävä	levollisuus rauhallisuus	kuolemattomuus viisaus älykkyyys	tiede viisaus	huomio
PURPPURA	komeus salaperäisyys	kukat	heilakkuus hienous levollisuus raskasmielisyys	tyynnyttävä	mukautumaton	kunniottavuus tyytyväisyys	arvokkuus	arvokkuus	
VIOLETTI	arvokkuus suru	arnelsti kukat	viileys	tyynnyttävä	huonosti havaittava	raskasmielisyys surullisuus	katumus parannus toivo	katumus parannus	
VALKOINEN	kirkkaus uskonyhteys vihkiminen	kukat	kohtuullisuus puhtaus vaatimattomuus vaoisuus	tyhyys	valaiseva	siisteys vaatimattomuus	hyve puhtaus siveys viattomuus	hyve puhtaus siveys viattomuus	viittoitus
MUSTA	murhe salaperäisyys	kuolema yo	suru	lepo	hämärä pimeys	huono mieli- kuvitus	loppu virmeinen	kuolema suru	ikäänkuin pohja

4 Lasten värimaailma

Värien avulla voi tukea lapsen kehitystä ja luoda mielikuvitusta kiehtovia näkymiä. Aikuiset voivat ohjata hienovaraisesti lasta ja tarjota värivaihtoehtoja, kuitenkin lapset tuntevat vaistonvaraisesti, mikä väri on heille hyväksi. Kaikkein pienimpien lasten ympäristössä tulisi pitäytyä vaaleissa pastelliväreissä, jotta he voisivat kasvaa vähitellen värikkäämpään maailmaan näkökyvyn kehittymisen myötä. Lapset kaipaavat ympäristöönsä iloisia ja puhtaita värejä. Lapsuudessa yleensä kaikki värit miellyttävät.

Pienet lapset ovat mieltyneitä erityisesti kirkkaisiin väreihin kuten punaiseen ja keltaiseen. Kuitenkaan lasten maailmaa ei ole syytä värikyllästä, sillä se saattaa olla liian aktivoiva. Punaisen värin runsasta käyttöä pitäisi välttää, sillä se saattaa aiheuttaa lapsessa aggressioita. (Rihlma 1993, 54) Lapset rakastavat ja tarvitsevat voimakkaita värejä aikuista enemmän (Emt. 14).

Lasten väriaistimukset ovat voimakkaan tunneperäisiä. Koettu elämys on heidän värillinen lähtökohtansa. (Pusa 1967, 9) Lasten kasvaessa alkuperäinen ja luonnonvarainen väriaistimus muuttuu ja itse värin olemus vaihtuu. Väriaistimus saa uusia piirteitä iän kasvaessa ja ympäristön viitoittamana. Lasten väriaistimus on raikasta, puhdasta ja tunteikasta, he löytävät värimaailmasta voittamattomia piirteitä, mihin tapojen, kulttuurin ja iän tylsistytämä aikuinen ei pysty. (Emt. 5-7)

5 Mielikuvitus - kuin lastenleikkiä ?

Värien tulkitsemiseen kuin tarinoihin eläytymiseen tarvitsee mielikuvitusta. Mitä enemmän haluat nauttia satujen maailmasta sitä enemmän sinun tulee antautua mielikuvituksen maailmaan. Onko sitten helppoa päästää mielikuvitus valloilleen?

Mielikuvitusta voidaan kehittää ja kasvattaa. Kehittyäkseen se tarvitsee tunteita, elämyksiä, kokemuksia ja havaintoja. Mielikuvitus ei siis ole synnynnäinen ominaisuus, mutta tärkeä. Se käynnistää lapselle tärkeitä aktiivisia teorioita ja ajatusrakennelmia. Kaikki tarvitsevat mielikuvitusta arkipäivän ongelmien ratkomisessa ja näkökulmien etsimisessä. Mielikuvitus kehittyy hyvin monilla eri alueilla. Sadut yksistään eivät riitä ruokkimaan sitä, vaan mielikuvitus kehittyy myös käyttäen musiikkia, leikkejä nukketeatteria, kertomuksia ja huumoria. (Karppinen 2001, 101)

Arkielämän rajoitusten yläpuolelle on mahdollisuus nousta taiteessa ja leikissä. Siitä löytyy leikin ja taiteen lumous, että kaikki on ”leikisti totta” - lapsi voi luoda maailmansa haluamallaan tavalla uudelleen. Lapsen voi olla leikin avulla helpompi kohdata maailmansa ja saada otteen tunteista. Kovatkin realiteetit lapsi voi kohdata itselleen sopivalla tavalla. Lapsen kotona tai toveripiirissä voi tapahtua jotain traumaattista sekä uutiset ovat täynnä terroristien hirmutekoja. Nämä kokemukset lapsen on tavalla tai toisella käytävä läpi. Leikki tai taiteen tekeminen ovat hyviä tapoja käydä ahdistuksen tuntemukset läpi ja lapsella on oikeus leikkiin. Fantasiamaailmoissa lapsi voi lähteä siivilleen ja kuvitella hallitsevansa yliverlaisia kykyjä. (Emt. 6)

Lapset tutkivat luetusta saatuja mielikuvia ja leikki tarjoaa siihen moniaistisen mahdollisuuden. Luetut kertomukset ja sadut johtavat usein spontaaniin leikkiin. Lapsi tutustuu satuihin myös erilaisen kerronnan, dramatisoinnin ja vaikkapa elokuvan kautta. Niin vahvoja mielikuvia ei vielä kertalukeminen synnytä, jotta lapsi alkaisi muuntaa niitä fyysiseksi toiminnaksi, leikiksi. Mielikuvien syntyä tulisi tukea kertomalla tai lukemalla lasta kiehtovaa tarinaa useaan otteeseen. Mielikuvien syntyä tukee myös kirjasta puhuminen lukutilanteen yhteydessä. (Emt. 148)

Hyvän lastenelokuvan voi näyttää lapselle useaan kertaan tukien mielikuvien syntyä, koska elokuvasta lapsi voi aina löytää jotain uusia mielenkiintoisia asioita. Teatteriesitystä harvoin käydään katsomassa useammin kuin kerran, mutta esityksestä keskusteleminen katsomiskokemuksen jälkeen auttaa lasta luomaan omia mielikuvia esityksestä.

Leikkien avulla voidaan lisätä kielellisiä virikkeitä ja kartuttaa sanavarastoa. Lapset voivat leikkien muuttaa kohtauksiksi, kuviksi ja liikkeiksi lorut, runot, kansansadut ja taidesadut. Kehittävää on myös synonyymien, riimien ja salakielen keksiminen. Vaikea taito on myös kuunteleminen. Lasta voi johdatella kuuntelemaan hiljaisuutta leikin avulla. Leikkiin voi liittyä vaikka teatterinukke, joka salaperäisyydellään ja mykistävällä olemuksellaan auttaa lasta keskittymään. (Karppinen 2001, 166) Teatteriesityksissä kuin myös elokuvateattereissa lapsen on osattava olla hiljaa ja keskittyä siihen mitä näyttämöllä tapahtuu.

Leikkeillä on vapauttava merkitys. Lapsi voi kuvitella itsensä joksikin toiseksi ja vaihtaa paikkansa ryhmän jäsenenä. Leikin avulla voi unohtaa arkuutensa. Jos leikissä on teatterinukke voi se tulkita mieltä askarruttavia ajatuksia ja lapsen sisimpiä tunteja. Se mitä lapsi on kuullut, kokenut tai nähnyt muuttuu usein lasten leikin aiheeksi. (Karppinen 2001, 165)

Erilaisuuden hyväksymistä ja kunnioittamista voidaan opetella leikin avulla ja mm. teatterileikin avulla. Teatterileikin avulla voi auttaa kehittämään lapsen itsetuntoa ja toisaalta voi myös ohjata oivaltamaan, miltä toisesta tuntuu. Maailmasta ja elämästä voidaan rakentaa myönteistä kuvaa leikin avulla. (Emt.166)

5.1 Saduissa ylitetään havaintomaailman rajoja

Aikuiset seuraavat satuja päivittäin. Aikuiset vain eivät välttämättä ajattele näitä satuina – Kauniit ja rohkeat, Salatut elämät, Kotikatu, hirviöitä ja kauhuleffoja. Sadut antavat mahdollisuuden samastua toiseen olemassaoloon, toiseen todellisuuteen.

Kaikkiällä on tarinoita, jotka on vain löydettävä. Tarinat on kerrottava edelleen ja muutettava kohtauksiksi ja kuviksi. Tarina jättää jäljen, kun se koskettaa kuulijaa. Sadut ovat niitä, jotka herättävät kuvittelukyvyyn, sytyttää ilon ja avaa näköaloja kuulijalle. Vuorovaikutussuhteen tuomasta haltioitumisen riemusta kertoja kokee liittyvänsä yhä tiiviimmin tarinankertojen ikaikaiseen ketjuun. (Barić 2002, 17)

Sosiaalipsykologi Antti Eskola kirjoittaa, että todellisuudentajua on huomata arkielämän rajoitukset. Yhtä tärkeää on kuitenkin nähdä siihen sisältyvät mahdollisuudet, kaikki se kuvitteellinen, mikä voisi olla tai on jo uhkana tai toiveena, samoin kuin kaikki se, mikä jääkin vain kuvitteluksi. Mielikuvituksen mahdollisuuksien maailma tekee lapsen maailman suuremmaksi. Sadun konkreettinen, lapsen ajattelua myötäilevä kieli auttaa lasta käsittelemään kokemuksia, joita hän muilla tavoilla ei pysty käsittelemään. (Karppinen 2001, 145)

Lapselle mutkikkaat käsitteet muuttuvat mielikuviksi, kielen ja kokemuksen visuaaliseksi aineistoksi. Mielikuvituksen kyhittyminen on sidoksissa kokemukseen ja kulttuuriympäristöön ja mielikuvituksen kehittyminen on osa lapsen myönteistä kasvuprosessia. Kokemusten monipuolisuus vaikuttaa lapsen fantasia rikkauteen. Lapsen vahvaan kasvualustaan kuuluvat sadut ja kertomukset. Myöhemmälle abstraktille ajattelulle saadua pohjaa satujen avulla. Saduissa ylitetään havaintomaailman rajoja, kehitetään kuvakieltä ja tutkitaan mahdollisia maailmoja. (Emt. 147)

Katsoja pitää silmällä miten kertomus ”pysyy kasassa”, miten koherentti se on, siis kertomuksen todennäköisyyttä. Ovatko tarinan kokonaisuus ja osat ristiriidassa, vai ajavatko ne samaa asiaa. Kertomusta verrataan toisissa yhteyksissä kuultuihin tarinoihin. Se ei riitä, että kertomus on sisäisesti ristiriidaton. (Haapala 1995, 48)

Omaan luomistyöhön lapsi käyttää tuntemaansa materiaalia, kirjallisuutta, elokuvia, kuvataidetta ja kokemuksia. Suoraksi toiminnaksi neljästä kahdeksaan vuoden ikään lapsi muuttaa ajatukset, vaikutelmat ja kokemukset. (Karppinen 2001, 146)

Pentti Saaritsan runo kuvaa hyvin sen kuinka lapsi muuttaa kokemukset toiminnaksi:

Näin näytelmän

lastenteatterissa.

Nelivuotias sylissäni.

Miten liikkui hänen päänsä

kun toiminta harppoi

pitkin näyttämöä!

Minä istuin

teatteri sylissäni.

(Saaritsa, P 1998, 165. Pohjakosketus. Helsinki: WSOY)

Satu syntyy joka kerta uudelleen, kun se kohtaa lapsen. Satujen kerronnan muoto on todellisuuden rajat ylittävä sekä se etenee mielikuvituksen varassa. Lapsen tunne-elämän kehittymiselle on satuja pidetty erittäin tärkeitä. Kirjallisuuden voima perustuu samaistumiseen niin myös satujen. Kuvitteellisen hahmon nahkassa voi turvallisesti kohdata ristiriitoja, jännittää, pelätä, etsiä ratkaisuja ja päätyä myönteiseen lopputulokseen. Taiteen olemusta voi kaventaa sadun ymmärtäminen vain psykologisen tulkintakehyksen kautta. (Karppinen 2001, 148)

Kuunnellessa satua lapsi voi ihmetellä kieltä, pohtia sadun henkilöiden matkustustapoja tai hahmojen toimintatapoja. Tällä tavoin lapsi laajentaa ajatteluaan ja tietoisuuttaan. Lapsen narratiivista ajattelua ja omia kertojan taitoja kehittävät sadun loppuratkaisun ennakointi, toistuvien elementtien tunnistaminen sekä huomioiden tekeminen eri satujen hirviöistä ja prinsessoista. (Emt. 148)

5.2 Kohti kokonaisvaltaista kulttuurista taidekasvatusta

Kaksi pääsuuntausta erottuu lasten taidekasvatuksessa: lasten itsensä tekemä, esittämä tai luoma taide sekä erityisesti lapsille tehty taide. Arkipäivässä esiintyy myös elämyksellisiä tilanteita, näitä tilanteita voi nimittää peruskokemuksiksi. Lapsi on silloin yksin ja elää tilannetta kaikkien aistiensa kautta. Lapsi ei tuolloin mieti osaako piirtää, esittää, tanssia tai laulaa. Lapsi on ja nauttii, ei erittele tapahtumaa. (Karppinen 2001, 171)

Peruskokemusta ei ole suunniteltu kasvatusmielessä. Se ei siis välttämättä ole iloa tuottava. Lapsi voi käyttää koko tunteiden kirjoa peruskokemuksen aikana; surra, inhota tai pelätä. Nämä kokemukset tulevat satunnaisina tilanteina arkipäivän tapahtumien keskelle. (Karppinen 2001, 171)

Kideradioiden aikakaudesta ollaan menty eteenpäin ja peruskokemusten tapahtumapaikat ovat muuttuneet televisioon, massakonsertteihin ja cd-soittimiin. Globaalit kulttuuriset trendit eli mediamaailman muutokset liittyvät kokemuksiin voimakkaammin kuin moni kasvattaja uskookaan. (Emt. 172)

Peruskokemukset tulevat vastaan, niitä ei tarvitse etsiä. Aisti- ja tunnetilat ovat erilaisia yksilöllisesti, vaikka tilanne olisi sama. Kokijaa itseään kiehtoo aistien välittämä tieto ja kokemuksen intensiivisyys ja luomous vie mukanaan. Kommunikatiivisuuden piirre tiivistyy taidenäyttelyissä, konserteissa ja teatteriyleisön joukossa. (Emt. 174)

Lapsen itsensä tekemä taide on aktiivisinta taidekasvatusta lapsen kannalta. Kun lapsi on lapsille suunnitellussa taidetapahtumassa tai sitten ohjatusti seuraamassa, kuuntelemassa, katsomassa jotakin kaikenikäisille tarkoitettua taideproduktiota on taidekasvatus silloin vähiten aktiivista. Näitä taidekasvatus muotoja ei voi kuitenkaan vertailla keskenään, koska niihin ei liity pedagogista arvolatausta. Molempia tarvitaan yhtä paljon. (Emt. 172)

Lapsi voi löytää kanavan kokemusten käsittelylle taiteen avulla. Lapsi voi helposti löytää taiteesta samastumiskohteita sekä tavan ilmaista tunteita. Lapsi saa monesti myös mahdollisuuden laajentaa aikakäsitystään taideteosten avulla. (Emt. 94)

5.3 Jokainen hetki on lapselle merkityksellinen

Luonto, sosiaalinen ympäristö, talo ja kadut, kieli ja tavat, musiikki ja laulut, leikki ja unelmat ympäröivät lapsen elämää ja nämä asiat kasvattavat lasta. Juuri lähiympäristöstään lapsi saa vaikutteita, kuten perheestä, johon lapsi sattuu syntymään; kasvuympäristöstä, jossa hän saa kasvatuksensa; maasta ja kulttuurista, jossa hän sattuu asumaan; historiallisesta ajanjaksosta, jolloin hän elää. Ympäristön ja kulttuurin havainnoinnin ja kulutuksen yhteydessä niitä myös kehitetään ja rakennetaan yhdessä. Paikkasidonaisuus vaikuttaa lapsen kehitykseen, sosiaalistumiseen ja taiteellisten taitojen kehittymiseen. (Karppinen 2001, 115)

Lapset ovat oivia tutkijoita ja salapoliiseja, koska lasten uteliaat ja tarkat silmät huomaavat enemmän kuin aikuisten. Lapset voisivat tutustua paremmin kulttuuriin ja ympäristöön retken muotoisena tapahtumana. Projekti tutkien, tarkastellen ja oppien miten luonto ja rakennettu ympäristö eroavat toisistaan ja miten ne kohtaavat. (Emt. 116)

Jokainen hetki on lapselle merkityksellinen. Taidekasvatus alkaa päiväkodin, kodin ja lapsen arjen muovaamisesta. Siirrytään mielikuvituksen odottamattomiin maailmoihin tarttumalla jokapäiväisiin asioihin ja avartamalla arkisia havaintoja. (Emt. 101)

Aikuiset haluavat suojella lapsia liian rankoilta kokemuksilta, vaikka lapsilla on dramatiikan tajua ja tarve pelästyä. Televisiossa tulee kaiken aikaa ruumiita, joita kukaan ei ehdi surra. Lapsille on annettava aikaa käsitellä rauhassa kuolemaa ja muita pelottavia asioita sekä surra surullisia asioita. (Emt. 95)

6 Teatteri - hetkellistä, katoavaa, ainutkertaista

Ihmiset ovat kokoontuneet kautta aikojen tarinan kertojan ympärille kuulemaan sadunomaisista tai jännittävistä vaiheista. Teatteriesitys sisältää tarinan, joka välittää tietoa. Tieto laajentaa ahtaita, arkisia kuvioita. Ihmisen korkeimmat ajatukset ja pyrkimykset saavat konkreettisen ilmaisuuden teatterissa. Esityksen pääpyrkimyksiä ovat henkinen virkistys ja uudelleenviritys. Katsoja odottaa myös, että näytelmä rinnastuisi tavalla tai toisella katsojan omaan elämään, käsittelisi tunteita, läheisiä asioita, lisäisi viisautta ja antaisi ennen muuta elämyksiä. (Seimola 1987, 25)

Parhaimmillan teatteriesitys ottaa ihmisen älyn, tunteet, vietit, vaistot, aistit, alitajunnan, muistot, ilot, pelot, haaveet ja odotukset valtaansa. Ja mitä syvemmin esitys ottaa ihmisen valtaan sitä enemmän siitä pidetään. Teatteri on taidetta, jossa kohtaa konflikteja, ristiriitoja, jännitteitä sekä niiden laukeamisia. Elävä teatteri tarkoittaa uskoa ihmiseen ja elämään ja rohkeaa, avointa suhdetta omaan aikaan, maailmaan. (Emt. 25)

Saumattomaksi kokonaisuudeksi nivoutuvat teatteriesityksessä kirjallisuus (esityksen aiheena), musiikki (alkusoittona, lauluna, äänitehosteina, säestyksenä), kuvataiteet (teatterinukkeina, lavastuksena, tarpeistona) sekä teatteri-ilmaisuus. Teatteriteknisin keinoin valaistuksella ja äänentoistolla täydennetään tätä kokonaisteosta. Teatteriesitys on kokonaisvaltainen elämys lapselle. Lapsi pääsee kosketuksiin eri taiteen alojen kanssa esityksen avulla. (Karppinen 2001, 158)

Teatteriesityksen rakentamiselle keskeistä on, että jokainen esityksen tekijöillä on näkemys mitä ollaan tekemässä. Tämä perusnäkemys ohjaa työn suuntaa ja jokainen voi tukeutua tähän näkemykseen. Jos kaikki rakentavat omaa teostaan, on lopputulos kirjava ja silloin metsään menossa ei ole edes mitään mieltä. Lopputulos voi epäonnistua siltikin vaikka kaikilla olisi sama näkemys, mutta hyvän näkemyksen kanssa on kuitenkin tehty matka jonnekin. (Reitala 1986, 34)

Kaikkialta ympäriltään voi löytää kauneutta. On vain osattava etsiä ja pysähdyttävä aistimaan: näkemään, kuulemaan, kokemaan. Katsojan ja esittäjän yhteisestä ohikiitävästä taianomaisesta hetkestä on vain yritettävä vangita kauneus. (Barić 2002, 10)

Teatteri käyttää värejä, muotoja ja ihmishahmoja saadakseen asioita näkyväksi. Teatterilla on kuvataiteiden kanssa yhteinen tilakäsitys ja tapa hahmottaa maailmaa. Ero kuvataiteisiin on se, että teatterissa käytetään musiikkia, ääntä ja liikettä sekä puhuttua kirjallista sisältöä. Teatterissa on lupa rikkoa rajoja ja käyttää sisällöllisen tarpeen mukaan eri taiteenalueisiin kuuluvia ilmaisukeinoja. Ajallinen ja tilallinen ulottuvuus ovat keskeisiä elementtejä. Ainutkertaisuudellaan teatteriesitys heijastaa maailmaa rikkoen ja luoden unelmia ja illuusioita. (Seimola 1987, 7)

Teatteriesitys voidaan hahmottaa kuvien sarjana, kuten tv-esitys, sarjakuva ja elokuva. Kuvien välillä sekä yksittäisten kuvien sisällä syntyy jännitteitä. Näihin jännitteisiin vaikuttavat tila, valo, draaman teksti ja henkilöt sekä yleisö. Teksti muuttuu esityksessä tilalliseksi ja ajalliseksi tapahtumaksi. Lavastein, valoin ja värein voidaan loputtomiin muunnella teatterin arkkitehtonista tilaa rajaamalla ja laajentamalla. Tilaan voidaan vaikuttaa myös muuttamalla esiintyjien ja yleisön välisiä suhteita. (Etm. 8) Yleisön koko, välimatka ja muoto suhteessa näyttämöön ja näyttelijöihin saavat aikaan erilaisia tunnelmia.

Teatterin todellisuus muodostuu monien eri tekijöiden verkostosta, johon vaikuttavat myös näyttelijän ja yleisön välinen vuorovaikutus. Teatteriesitys kiihottaa mielikuvitusta, synnyttää elämyksiä, jotka auttavat meitä irtautumaan arjesta. Katsoja voi saada uuden otteen tästä maailmasta, omasta todellisuudestaan hyvän esityksen avulla. Teatterin katsomossa, elokuvateattereissa, radion tai television ääressä eläytymällä näytelmän tapahtumiin voimme oppia paremmin ymmärtämään myös ”elämän teatteria”. (Seimola 1987, 22)

6.1 Elävä esitys luo maailman, tilan ja tilanteen

Ohjaajan ja lavastajan yhteistyölle on perusedellytyksiä. Yksi tärkeimmistä edellytyksistä on molempien yhteinen kiinnostus työtä kohtaan. Silloin on mahdollisuuksia, että syntyy yhteistyötä. Yhteisen visuaalisen kielen löytäminen on perusedellytys työn onnistumiselle. Kommunikointitaito on siis keskeinen periaate yhteistyölle. Jokaisella on oma tapansa kommunikoida ja puhua ihmisten kanssa ja oma tapa myöskin kuunnella ja ymmärtää toisia. Yhteinen tapa pitäisi löytää. (Reitala 1986, 40)

Esitystapahtumassa on esiintyjien ja katsojien välillä aina jonkinlainen tilallinen suhde, johon vaikuttavat enemmän tai vähemmän esitystilanne ja esityspaikka (Arlander 1998, 13). Näyttämö-katsomo -suhteita on erilaisia. Elokuvateattereissa katsojat ovat erillisinä, eivätkä pysty vaikuttamaan siihen mitä valkokankaalla tapahtuu ns. tirkistysluukku-näyttämö asetelmassa. Teattereissa pystyy rakentamaan erilaisia näyttämöitä. Näyttämö voi olla kaukana katsojista, esiintyöntyvänä tai areenan omaisena katsojien ympäröimänä. Esiintyjät voivat myös sijoittua katsojien sekaan ja luoda niin yhtenäisempää tilaa. Esityksen ei tarvitse myöskään aina tapahtua jo valmiiksi rakennetussa tilassa, vaan se voidaan esittää mielikuvituksen tuomilla ideoilla missä vain.

Näyttämöllä muodostuu tilallisia suhteita sen lisäksi, että paikka tai tila määrittää henkilöiden toimia ja heidän luonnettaan. Erilaisia tilallisia suhteita ja etäisyyksiä muodostuu eri henkilöiden läsnäolosta. Suhteita ilmenee myös näyttämöllisistä vastakohdista oikea-vasen, takana-edessä, ylhäällä-alhaalla. Näyttämöllä esitettyjen useiden eri tilojen keskinäinen suhde vaikuttaa myös esteettiseen kuvaan, jonka näytelmästä saa. Tähän tilalliseen suhteeseen vaikuttaa myös näyttämön esittämän tilan ja sen ulkopuolen suhde. (Arlander 1998, 56)

Esityksen paikka voi siis olla yllättävä tai tuntematon. Ympäristön hahmottuessa osaksi esitystä voi se muuttua samalla monimieliseksi, kuvitteelliseksi, vaihtoehtoisia merkityksiä sisältäväksi tai tulkittavaksi. (Emt. 29)

Katsojat eivät aina piittaa tilasta, johon esitys on luotu. He voivat katsoa lähinnä esiintyjää katuteatterin tapaan eivätkä kokonaisuutta. Katsoja voi myös ryhtyä pohtimaan mitkä osatekijät on tarkoitettu esitykseen kuuluviksi ja mitkä eivät. Katsojalle vain periaatteessa tarjotaan katsomistapa ja näkökulma. (Arlander 1998, 29)

6.2 Esittäjä – katsoja -suhde

Näyttämön ja katsomon väliltä voidaan häivyttää fyysinen raja ja etäisyys. Tarkoitus ei välttämättä ole saada esittäjän ja katsojan välistä suhdetta läheisemmäksi, vaan tällä tavalla saadaan ylitettyä ja häivytettyä katsojan ja ympäristön välinen etäisyys. (Arlander 1998, 48)

Esityksen esittäjä-katsoja –suhteita on erilaisia. Näitä on kuitenkin vaikea määrittää esityskohtaisesti, koska esittäjä-katsoja –suhde voi vaihdella kohtauksesta toiseen ja nyansseista puhuttaessa jopa esitystapahtumasta toiseen. Periaatteessa esitykset voidaan luokitella niin, että ne joko tunnustavat katsojan läsnäolon katsojana ja ovat jossakin mielessä avoimen esittäviä tai sitten esitys ei tunnusta katsojan läsnäoloa katsojana avoimesti ja on esittämistavaltaan pikemminkin esiintyvä. Jossakin määrin jokainen teatteriesitys tunnustaa katsojan läsnäolon. Ero syntyy siinä kuinka avoimesti esiintyjät ilmaisevat olevansa tietoisia katsojien läsnäolosta. Eli esiintyjät joko kontaktoivat suoraan tai osoittavat avoimesti esittävänsä yleisölle. (Emt. 44)

Esityksen rakentamisessa on tärkeää miettiä yleisösuhdetta. Halutaanko yleisösuhteesta luoda katsojalle yksityinen kokemus vai onko tavoitteen saada yleisölle yhteinen kokemus. Pienelle yleisömäärälle rakennetuissa esityksissä on usein tavoitteena yksityisempi kokemus. Katsojajoukon yhteisyys voi kuitenkin korostua vahvemmin kuin massaesityksissä, koska vähäisemmän katsojamäärän vuoksi syntyy tiiviimpi läheisyys. (Emt. 49)

7 Mitä on lastenteatteri

Lastenteatterin avulla maailmasta voidaan näyttää myönteistä kuvaa lapsille. Erilaisuuden hyväksymistä ja kunnioittamista voidaan opettaa esityksen myötä. Sadussa hyvä voittaa aina ja paha saa palkkansa, mutta elämässä lapset joutuvat kohtaamaan surua ja iloa, hyvyyttä ja pahuutta. Lastenteatteriesityksessä päähenkilö voi olla pieni ja heikko, mutta myös rohkea ja voimakas. Esityksessä voidaan kohdata pettymyksiä, epätoivoa, vaikeuksia, mutta yleensä löydetään valon pilkahdus pimeässäkin ja saadaan luotua katsojaan toivoa. (Barić 2002, 12)

Tarinat tuovat lapselle suunnattomasti iloa sekä samalla vahvistavat että tukevat pienen ihmisen kasvua. Teatteri on ihmiseksi rakentumisen kivijalka siinä missä kirjallisuuskin. Sukupolvelta toiselle voi siirtää vanhoja tarinoita teatterin avulla. Lastenteatterissa tarina rakentuu näyttämöllä kuviksi. Tarinan ei tarvitse olla suuri ja mahtipontinen. Tärkeää on että, lapsille tarkoitetut kertomukset ovat lasten puolella ja paha saa lopulta palkkansa. Koska myöhemmin elämässä tehtäviin valintoihin vaikuttavat ensimmäiset esteettiset kokemukset. Lastenteatterilla onkin tärkeä tehtävä tarjota lapsille myönteinen esteettinen kokemus. (Airikka 2002)

Lastenteatterin tekijän on kunnioitettava lapsen mieltä ja luotettava lapsen vastaanottokykyyn. Tekijöistä on heijastuttava rauhaa ja turvallisuutta. Lapsen ei tarvitse ymmärtää esityksestä kaikkea. Tärkeämpää on, jos esityksestä jää jälki katsojan sydämeen. (Karppinen 2001, 162) Aito ilo syntyy katsojan mielikuvista sekä kyvystä yhdistellä ja oivaltaa asioita. (Barić 2002, 65).

Lastenteatterin tekijän on myös mietittävä tarkkaan kuinka vihaista hän voi näyttellä juuri sen hetkisen yleisön edessä. Jos näyttelee liian vihaista, voi lapset pelästyä liikaa. Näyttelijän on siinä hetkessä pystyttävä palauttamaan turvallisuuden tunne, jotta tilanne ei riistäydä käsistä. Kuitenkin lastenteatterin pitää ollakin välillä jännittävää ja pelottavaakin, sen pitää herättää lapsissa kysymyksiä. Välillä voidaan mennä lujaa, mutta lopun pitää olla onnellinen.

Arkitodellisuus voi olla verhottua, joten teatteriesitys voi tiivistyksillään, tyylyllään, pelkistyksillään ja painotuksillaan olla todellisempi ja opettavampi. Teatteri voi myös auttaa ihmistä hyväksymään ja huomioimaan muita ihmisiä sekä parantaa itsetuntentemusta. (Seimola 1987, 26)

Lastenteatteriesitys sopii yhtä hyvin lapsille kuin aikuisille, jos esitys on rakennettu rakkaudella ja kauneuden kokemusta painottaen. Katsojan vastaanottokykyyn luottaminen on erittäin tärkeää. Näyttelijä ei saisi kytkeä lapsivaihdetta päälle vaikka osa yleisöstä olisi kuinka nuorta ja pienikokoista tahansa. Viihtyäkseen teatterissa lapsi ei kaipaa huvittavaksi tarkoitettua kohellusta, teennäistä äänenkäyttöä, takaa-ajoa, hosumista tai kompastelua. Lapsi hakee teatterista samaa kuin aikuinenkin – lumousta. (Barić 2002, 60) Kun katsoja henkeään pidätellen tai nauruun remahtaen eläytyy, ei se ole huijausta vaan mielikuvituksen voimaa (Emt. 31).

Lapselle on tärkeää myönteinen samastumiskohde kuten sankari, joka vetoaa hänen mielikuvitukseensa ja tunteisiin. Samastuessaan rooliin lapsi voi tutustua uusiin elämän alueisiin ja kokea monenlaisia seikkailuja. Sankarilta löytyy todellista rohkeutta jännittävien ja kipeiden kokemusten keskellä. Sankarin roolissaan lapsi voi tuntea pelkoa ja huojennusta, kokea pettymyksiä, iloa ja empatiaa. Hädänkään hetkellä oikea sankari ei menetä toivoaan eikä milloinkaan lakkaa unelmoimasta. (Emt. 26)

7.1 Lahjomaton yleisö

Jos esitys ei kiinnosta lasta niin se ei kiinnosta, lapset ovat lahjomaton teatteriyleisö. Mutta yleisön saaminen on varmaa, joskin myös joskus epäkohteliaan, mutta aidon. Toisin kuin aikuiset yleisönä lapset eivät osoita taputuksin kiitosta, jos esitys on ollut huono. Lastenteatterissa vuorovaikutuksen syntyminen on erittäin tärkeää. Voi olla siis parempi, jos yleisöä on vain kuusi kuin kaksi sataa.

Näytelmän käsikirjoituksessa häämöttää piilotekstiä, mikä teatterintertekijöiden tulisi löytää. He tekevät siitä näkyvää omien mielikuvien mukaisesti. (Seimola 1987, 26)

Esityksen luonteeseen vaikuttaa yleisö katsojana. Yleisön eläytyminen voi muuntaa esitystä jännitteisemmäksi tai välinpitämättömyydellään latistaa sitä. Jokainen yleisö on erilainen ja siksi myös jokainen esitys on erilainen. Teatterin luonne riippuu näyttämön ja katsomon, näyttelijöiden ja yleisön välisestä suhteesta. Fyysinen läsnäolo, materiaalin tuntu ja konkreettisuus ovat edellytyksiä teatteriesityksen toiminnalle. Toiminta on ajatuksen, tajunnan, mielen liikettä, esittäjien ja katsojien kohtaamista. (Seimola 1987, 26)

Lastenteatteriyleisön ennalta arvaamaton käyttäytyminen vaatii lastenteatterin tekijältä erityisominaisuuksia kuten rohkeutta ja kärsivällisyyttä, koska yleisön joukossa voi jonkun tulla hukassa tai toisen päästä tarpeilleen kesken esityksen. Lisäksi eloisa lapsiyleisö vaatii tekijöiltä kykyä keskittyä työhönsä. (Barić 2002, 59)

Teatteriesitys on kaikille katsojille yhteinen, mutta kuitenkin jokainen peilaa esitystä omaan elämäkokemukseen ja kokee sen omalla tavallaan. Teatteriesityksen lumo tekee katsojista haltioitumisen hetken ajaksi samanikäisi ja häivyttää kulttuurierot. Lapsi voi tunteen tasolla, vaistonvaraisesti ymmärtää asioita ja tästä ajatuksesta on lähdettävä liikkeelle taiteen tekemisessä. Aikuinenkin voi haltioituessaan löytää sisältään lapsenmielen; ennakkoluulottoman, avoimen ja uteliaan. (Emt. 20)

Esityksessä katsoja ei ole ulkopuolinen tarkkailija vaan kokija. Kokemus avaa ovia omakohtaisiin oivalluksiin ja sysää mielikuvituksen liikkeelle. Aikuinen peilaa omaan elämänsä historiaansa esityksessä kuulemaansa ja näkemäänsä. Omakohtainen muisto vaikuttaa siihen mitkä asiat esityksessä aikuista liikuttavat tai huvittavat. Lapsella elämys tallentuu muistiin. Voimakas kokemus hyvyydestä, toivosta, kauneudesta ja rohkeudesta on merkki siitä, että esitys on ollut arvokas. Lapselle on jäänyt myönteinen tunne esityksestä. Esitys voi myöhemmin tarjota voimavaroja lapsen kasvuun häivähdyksenomaisena hyvän olon tunteena. (Emt. 23)

Hyvä lastenteatteri on hienoa teatteria myös aikuisille.

8 Lastenteatteri Reearuu

Reearuu on yksi lastenteatteri Teatteri 2000:n lastenteatteriesityksistä. Näytelmän ensi-ilta oli Tampereen Finlaysonin Kuusvooinkisessa 10.2.2005. Näytelmä ylistää ystävyyttä ja mielikuvitusta, ja löytää kauneutta elämän synkimmistä puolista.

8.1 *Tarina*

Ruu on menettänyt siskonsa ja vanhempansa auto-onnettomuudessa. Hänestä on tullut orpo ja tarvitsee uuden kodin. Tarinan alussa Professori Huitale voittaa arpajaisissa orpopoika Ruun. Professori Huitale yrittää auttaa vanhempiaan ja sisartaan ikävöivää Ruuta. Perunapizzamuussillakaan ei pitkälle pötkitä, kun enkelisisko Reea pitäisi pojalle tehdä.

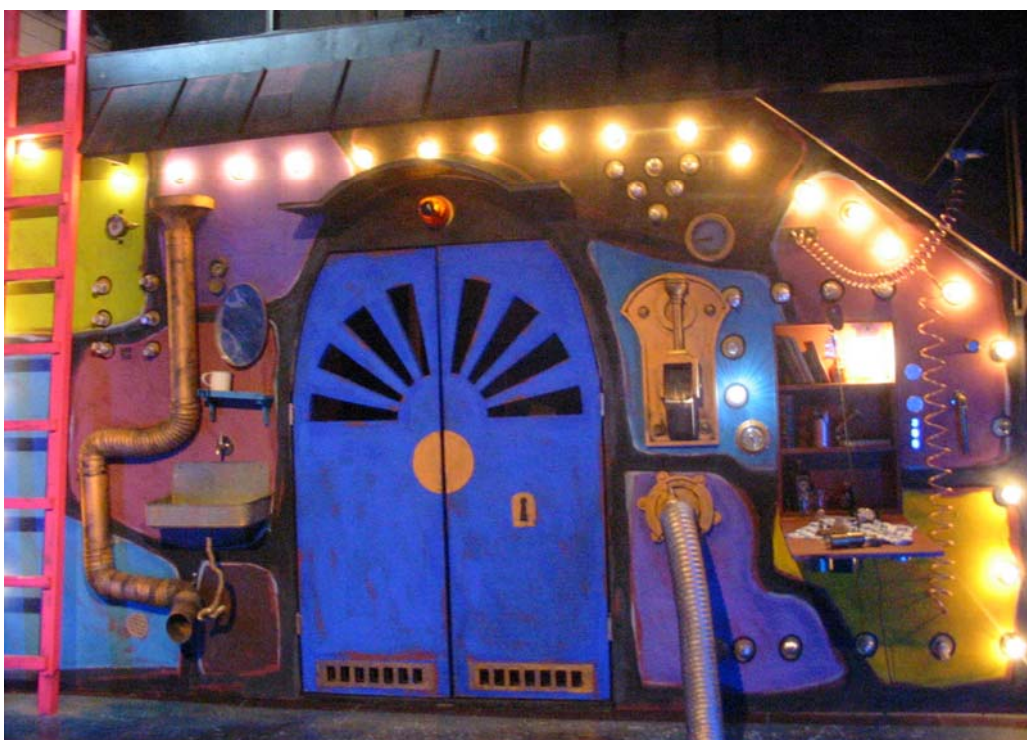
Professori Huitale yrittää kaikkensa, jotta saisi tehtyä Ruulle enkelin. Neuvonsa soppaan antavat myös kottaraisen kieliopin kirjoittaja, lintutieteilijä Kuikka ja olemassa olevaa olematonta olemattomasti pähkäilevät opiskelijat Nix ja Nax. Enkelintekokoneen kanssa kuitenkin tulee mutkia matkaan, mutta onneksi kaikesta selvitään säikähdyksellä. Huitaleen ja hänen parhaan ystävänsä Kuikan seurassa Ruu voittaa ikävänsä. Ja juuri kun enkelisiipi häntä hyvästiksi hipaisee, ilmestyy elämään odotettu, uusi ystävä.

8.2 *Lavastuksellisia yllätyksiä*

Näyttämö on rakennettu niin, että katsomo on kahdella puolella ja näyttelijät esiintyvät keskellä. Tämä tuo katsojia lähemmäksi näyttämöä ja tiivistää tunnelmaa. Katsojat näkevät toisella puolella olevan yleisön ja heidän reaktionsa. Kaikki tapahtuu keskellä. Esityksessä on paljon hauskoja tapahtumia kuin myös surullisia kohtauksia. Jokainen pystyy aistimaan tunnelman, joka elää esityksen tapahtumien mukana.

Elokuvan katsoja on yleensä vain tarkkailijana, mutta teatterissa katsoja pääsee paremmin sisälle koko tarinaan. Reearuu esityksessä varsinkin näyttelijä-katsoja -suhde on voimakas. Näytelmässä on paljon kohtauksia, joissa näyttelijä huomioi suoraan katsojan.

Lavastaja Markus R. Packalen on suunnitellut hyvin näytelmän *Reearuu* lavastuksen värimaailman ja saanut lavasteet aseteltua hyvin näyttämölle tukien tarinaa. Taivaan portti on puhtaan viattoman valkoinen, jota korostaa hieman mystinen valaistus. Professori Huitaleen laboratorion seinään on saatu eloa murretuilla väreillä sekä valoilla, jotka elävät musiikin mukaan ja saavat lisää hehkua kultareunuksista. (Kuva 1.) Laboratorion tunnusväri on sininen, mikä kuvastaakin mietiskelyn väriä. Sinistä sanotaan myös taivaalliseksi väriksi, mikä yhdistääkin laboratorion sinisen ja taivaan valkoisen kokonaisuudeksi.

Kuva 1. Laboratorio.

Sanotaan, että rauhallisen vihreä värikylläisyydellään lamaannuttaa sinisen elävyyden. Ja kun laboratorion päävärinä on sininen, vihreää ei näytelmästä löydykään kuin kahdesta kohtauksesta puvustuksessa. Opiskelijan takki ja laukku ovat metsän vihreitä ja ilkeällä pojalla on vihreä pilottitakki päällä. Näissä kohtauksissa laboratorio saakin jäädä taka-alalle ja katsojat pystyvät keskittymään ainoastaan näyttelijöihin.

esityksessä katsoja ei pääse kyllästymään, sillä aina ilmestyi jotain uutta ja mielenkiintoista lavalle. Perhe lähti automatkalle vaaleansinisellä sarjakuvamaiseksi maalatulla autolla ja samaan pätyyn ilmestyi arvoituksellisesti laboratorio, jonka katolla linnunpesässä antennien ja pyykkinarun seassa lintutieteilijä Kuikka asui. Ensimmäisen kerran nähtiin enkelit työntämässä kolariautoa taivaaseen. Kolariauto ilmestyi, kun oli selvinnyt Ruun olevan orpo. Tunnelma oli hyvin raskas ja hieman hämmentävä. Lisää mielenkiintoisia kohtauksia oli, kun perhe lensi kultaisella kylpyammeella enkelinsiivet liehuen (kuva 2) taivaspätyyn portista sisään. Kultainen amme kuvasti hyvin taivaallista valoa, jonka perhe oli saavuttanut enkeleiksi muuttuessaan. Haikean mielen ja monen katsojan kyyneliin sai Reea ilmestyen enkelinä pilvenpäällä leijuen.

Kuva 2. Perhe enkeleinä kultaisessa ammeessa.

8.3 Monivivahteinen laboratorio

Lintutieteilijä Kuikka kipuaa aina laboratorion katolle omaan pesäänsä tähystämään tapahtumia. Risuista kasattua linnunpesää suojaa punavalkoraidallinen päivänvarjo ja narulla roikkuu saman värisiä pyykejä. Punaista sanotaan rakkauden ja veljeyden väriksi. Väri tukee esityksessä esiin tulevia suhteita. Näytelmässä ilmeneekin, että Kuikka ja Huitale ovat parhaita kavereita, joita mikään ei erota.

Laboratorion seinä on täynnä mittareita ja vipuja, mikä kertoo Huitaleen ahkerasta tutkimustyöstä tieteen saralla. Laboratorioon yhdistyvät mariininsiniset laatikot, joista ilmestyvät välkkyvät monimutkaiset koneistot. (Kuva 3.) Yhdestä laatikosta ilmestyy käytännöllisesti myös sänky, johon Ruu saa mennä nukkumaan. Punaraitaiset lakanat viestittävät huomaamattomuudellaan pyyteetöntä rakkautta.

Kuva 3. Professori Huitale tekee enkeleitä Ruun avustuksella.

Reea ei tule esille vain valkoisen hohtoisen taivaan päädystä vaan ilmestyy Ruulle myös laboratorion sinisestä ovesta. Samalla ovesta hohtaa mystinen kirkas taivaallinen valo. Sininen värinä vahvistaakin henkisyden ja uskon voimaa kohtauksessa.

8.4 Rauhallisuutta ja kirkkautta taivaassa

Taivaspääty on pilvimuodostelman muotoinen – portti taivaaseen. Tunnelma muuttuu laboratorion valojen välkkeestä rauhallisen tunnelmalliseksi, kun enkelit ilmestyvät näyttämölle. Kaikki taivaspäädystä on valkoista. ”Sen vaikeneva hiljaisuus ei ole kuolemaa, vaan täynnä mahdollisuuksia” (Kandinsky). Kaikki elollinen tavoittelee väriä. Kaikki, mikä ei enää ole elävää, alkaa vaaleta. Mutta tässä tarinassa valkoinen merkitsee Ruulle iloa ja odotusta. Hän odottaa Reea siskoa valkoisena enkelinä takaisin. Rakkautta ja lämpöä henkii kohtaus, jossa äiti, isä ja Reea enkeleinä tulevat leikkimään Ruun kanssa. Enkelien valkoinen liukumäki (kuva 4) hohtaa hopeisilla tähdillä ja valkoiset untuvatyynyt kertovat hyvästä olostä. Valkoiset enkelit ilmentävät puhtaina ja täydellisinä, että aina löytyy jokin syy kohdata seuraava päivä.

Kuva 4. Enkelien liukumäki ja taustalla taivaspääty.

8.5 Reearuu aito satu

Tarinat voivat aukaista tunnelukkoja. Tarinat voivat puhdistaa mielen ja lohduttaa -hyvyyden ihmeitä tekevä voima liikuttaa katsojan kyyneliin. (Barić 2002, 18) Tämä toteamus sopii näytelmään *Reearuu* täydellisesti. Tarina kulkee ilosta surun kautta jännittäviin hirviöihin ja taas iloon uusista ystäväistä. Ruun tarinan kautta varmasti moni lapsi saa voimaa käsitellä omia tunteitaan. Teatterielämyksen jälkeen jääkin mieleen Reea siskon heleä nauru ja ääni: ”Ruu Ruu rusinapuu, paksut posket pulla suu.”

9 Mikä on lastenelokuva?

Elokuvat kuuluvat nykypäivän lapsen arkeen. Kuinka lapset suhtautuvat elokuvaan ja tietävätkö kasvattajat kuinka suuri vaikutus elokuvilla on lapsen omaan maailmaan ja elämänsäkuvaan. On siis mielenkiintoista tarkastella mikä lastenelokuva on.

Miten voi määritellä käsitteen lastenelokuva. Käsitettä lastenelokuva ei voi määritellä ehdottomasti ja lopullisesti. Laajasti ottaen lastenelokuvaksi voidaan käsittää sellaisia elokuvia, jotka ovat tarkoitettu lapsille. Tarkoitettu kahdessa mielessä: sekä heille esitettäväksi että muokkaamaan heidän käsityksiään siitä, millainen lapsen tulisi olla ja miten hänen tulisi elää yhteiskunnassamme. (Sihvonen 1987, 9)

Voisi olettaa, että lastenkirjojen kuvitusperinteellä olisi ollut suurtakin vaikutusta lastenelokuvien teossa. Suoranaisia satuelokuvia lukuun ottamatta näin ei kuitenkaan ole, mikä johtuu ehkä siitä että lastenkirjojen kuvitus oli pitkään vain tekstin lisä eikä itsenäinen taiteellinen ilmaisumuoto. Kuva kuului niille, jotka eivät osanneet tai välittäneet lukea kuten lapset, ja kielellistä ja kirjallista ilmaisua pidettiin sitä tärkeämpänä kulttuurillisena ilmaisumuotona. (Emt. 27)

Elokuvaa ei tuoteta pelkästään katsojalle, vaan myös katsojan kautta. Kuitenkin katsojalle pystytään osoittamaan tietty paikka, jonka kautta sanottava on vastaanotettavissa. Eli sitä kautta elokuvateos itse osoittaa ja määrittelee itseensä kohdistuvan tavan katsoa ja kuunnella sekä tehdä johtopäätöksiä. Täytyy muistaa myös se, että lastenelokuvan tekijät ovat aikuisia, joten he pystyvät määräämään tämän paikan. (Emt. 12)

Elokuvat on nähty aina riippuvuussuhteessa kasvatukseen. Elokuvien välityksellä on haluttu vaikuttaa lapsikatsojien muotoutumisvaiheessa olevaan maailmamankuvaan ja sen sisältöön. Elokuvat ovat antaneet mallin sille millaiseen elokuvakäsitykseen lapsikatsojia on haluttu ohjata. Maailmankuva ja elokuvakäsitys on haluttu tuoda esiin ikään kuin luonnollisina vaikka maailmankuva on aikuisten sanelema ja myös elokuvakäsitys on määrätynlaisen tuotanto- ja levitysmuodon ohjaama. (Emt. 30)

9.1 Lapset elokuvayleisönä

Lastenelokuva on tärkeä osa kotimaista elokuvakulttuuria, sillä sen merkitys tulevaisuuden yleisökulttuurin kehittäjänä on huomattava koko suomalaisen elokuvatuotannon kannalta. Tästä syystä lastenelokuvatuotannon jatkuvuuden turvaaminen on merkittävää koko suomalaisen elokuvan tulevaisuudelle. (Lastenelokuvan kehittämisohjelma 2001, 36)

Lapsiyleisö on sekä vaativa että kiitollinen. Lasten rehellisyys ja lahjomattomuus yleisönä sekä heiltä saatu palaute on kannustus elokuvan tekijöille. Hyvä loppuun asti kehitelty käsikirjoitus on lastenelokuvan perusta. Tarinan on vedottava lapsiin ja annettava heille samaistumismahdollisuuksia ja vahvoja kokemuksia. Työ lastenelokuvan parissa sisältää kasvatuksellisia ja sosiaalisia päämääriä. Tarjoamalla kotimainen vaihtoehto vastapainoksi amerikkalaiselle elokuvatarjonnalle voidaan yleensäkin edistää kotimaisten elokuvien katselua ja lasten elokuvissakäyntiä. (Lastenelokuvan kehittämisohjelma 2001, 11)

Hyvä lastenelokuva voi saavuttaa varsinaista kohderyhmäänsä laajemman yleisön ja useita lastenelokuvia voi myös levittää sekä myydä kymmenien vuosien ajan eri levityskanavissa ja niitä voi tuoda uudestaan markkinoille. (Emt. 12) Videoiden yleistymisen vähensi selvästi elokuvissakäyntiä, mutta elokuvien katselu lisääntyi. Niitä vain katseltiin yhä enemmän kotona. Vuokrattavien videoelokuvien tarjonnan lisäksi myös televisiossa esitettyjen elokuvien määrä kasvaa. (Werner 1996, 43)

9.2 Elokuvan värittäjät

Elokuvan värimaailmaan syntymiseen vaikuttavat monet eri henkilöt: ohjaaja, lavastaja, pukusuunnittelija, kuvaaja ja valaisija. Edellä mainituista ohjaajalla on suurin valta elokuvan lopputulokseen. Ohjaaja määrittelee valmistettavan elokuvan päämäärän sekä, sen miksi yleensä kyseinen produktio halutaan toteuttaa. Lavastaja ja pukusuunnittelija herättävät visuaalisin keinoin katsojissa mielikuvia, jotka tukevat elokuvan sanomaa. (Grönholm 1995, 119)

Nämä visuaaliset ratkaisut kertovat katsojille sellaisia asioita, joita ei voi kuvata sanoin tai liikkein. Lavastaja luo elokuvan värimaailman ja tapahtumapaikat. Tunnelmaa luodaan eri materiaalien, värien ja valaistuksen avulla. (Grönholm 1995, 119)

Yhteistyöllä he pyrkivät luomaan halutun värimaailman. Jokainen kuitenkin keskittyy tekemään omaa osa-alueensa. Lavastaja ja pukusuunnittelija pystyvät vaikuttamaan eniten elokuvan väreihin. Käsikirjoitusten pohjalta he miettivät ja suunnittelevat elokuvan henkilöiden taustoja, mitä harrastavat, mitä tekevät työkseen jne. Näiden pohdintojen jälkeen lavastaja alkaa muokkaamaan ympäristöä ja miettimään värejä, jotka tuovat sanoman esille. Pukusuunnittelija valitsee vaatteisiin sopivat värit ja tyylin, jotka ilmentävät roolihahmojen luonnetta.

Pukusuunnittelijalla voi olla joskus vaikea löytää sopivia asuja niin näyttelijän mittojen mukaan kuin että oikeaa värisävyä ei löydy haluamastaan vaatteesta. Uusista vaatteista on myös usein saatava käytetyn näköisiä, mutta jos asusteet ovat lainassa on niitä kohdeltava asian mukaisesti, siististi hajottamatta.

Lavastaminen poikkeaa myös usein arkipäivän rutiineista. Esimerkiksi maalatut väripinnat näyttävät filmillä usein tasaisemmilta, ja jotta filmille saataisiin oikea vaikutelma, joutuu lavastaja usein liioittelemaan saadakseen väripintoihin eloa. Lavastusten maalaamisessa tärkeätä on myös maalien himmeys tai kiiltävyys, toisaalta taas maalien ei tarvitse kestää kulutusta niin hyvin kuin oikeassa asuinympäristössä. (Ilmaranta 2003)

Siihen miltä värit näyttävät elokuvassa vaikuttavat useat tekijät kuten valaisu ja filmilaatu sekä jälkeensä väreihin voidaan vaikuttaa digitaalisella käsittelyllä. Väärällä valaistuksella voidaan tuhota tunnelmaa, sen väri- ja materiaalimaailmaa ja hyvällä valaistuksella korostaa sitä. Elokuvan teossa eri osa-alueiden asiantuntijat tuovat oman ammatillisen osaamisensa luovaan ryhmätyöhön halutun lopputuloksen aikaansaamiseksi.

10 Värikäs lastenelokuva Heinähattu ja Vilttitossu

10.1 *Tarina*

Elokuva kertoo siskoksista Heinähatusta ja Vilttitossusta. Heinähattu on aloittamassa viikon kuluttua koulunkäynnin. Hän ei kuitenkaan ehdi nauttia lapsuutensa viimeisistä hetkistä, sillä hänellä on kiire laittaa perheen asiat järjestykseen ennen koulun alkua. On saatava selvyys siitä, kuka hoitaa hänen hommansa kotona sillä aikaa kun hän itse on koulussa? Ja kuka leikkii Vilttitossun kanssa? Äiti ja isä näyttävät olevan onnellisen tietämättömiä siitä, mitä esikoistyttären kouluun lähtö tulee aiheuttamaan. Heinähattu yrittää tuloksetta selittää heille asian vakavuutta. Uhmakas Vilttitossu päättää ottaa käyttöön järeämmät aseet. Hän karkaa muuttaakseen naapuriin Alibullenin neitien herkkupatojen ääreen. Tilanne kuumenee ja Heinähattu pistää toimeksi. Niinpä Kattilakosken huushollin asiat sotkeentuvat entisestään. Apua ei löydy naapurista, poliisilta eikä edes taivaan isältä. Jäljelle jää vain vain yksi keino: Heinähatun on muututtava itse ja oppittava se, minkä uhmakas Vilttitossu jo osaa: Aikuiset ei opi mitään, jos lapset on aina vaan kilttejä.

10.2 *Elokuvan värimaailma*

Väreillä on hyvin tärkeä rooli elokuvassa. Värejä ja niiden sävyjä lavastaja Ilmaranta Katriina (2003) ja hänen assistenttinsa miettivät ja kokeilivat paljon. Jokaiselle miljöölle he loivat omat tunnelmansa käsikirjoituksen pohjalta. Koko elokuva pyrki satukirjamaiseen perusilmeeseen.(Ilmaranta 2003)

Jokaisella huoneella Heinähatun ja Vilttitossun talossa on oma värinsä: kuisti violetti, keittiö keltainen, lastenhuone sininen, olohuone oranssin rusehtava, vanhempien makuuhuone sinertävä, isän työhuone ruskeapuinen. Alibullenin neitien koti seuraa samaa ilmettä: keittiö keltainen, makuuhuone sininen ja olohuone punainen. Värit ovat suunniteltu kunkin tilan karaktäärin mukaan (Emt.).

10.3 Väritetyt tyttöjen roolit

Heinähatulla on suurimman osan ajasta elokuvassa jotain punaista päällään. Punaista pidetään mielikuvituksen värinä, joka herättää juhlanan tunteen. Heinähattu pitää myös heinistä tehtyä hattua, mistä on nimensäkin saanut. Vilttitossulla on vihertävät lappuhousut, jotka oivallisesti kuvastavat vilttitossun menevää luonnetta. Lisäksi Vilttitossulla on runsaasti keltaisia vaatteita ja hiukset ovat usein epämääräisesti ponnareilla. Nämä lisäävät vikurin roolihahmon eloisuutta. Heinähatulla on päin vastoin hiukset siististi laitettuna.

Elokuvassa on kuitenkin käännekohta, jossa Heinähattu alkaa puhelakkoon ja muuttuu Vilttitossun kaltaiseksi. (Kuva 5.) Tätä korostaa se, että Heinähatun hiukset hapsottavat epäsiististi. Elokuvan lopussa kun Heinähattu lähtee kouluun hänellä ei enää ole punaisia vaatteita. Hän on saanut perheessään muutosta aikaan ja voi kasvaa koululaiseksi. Kasvun merkinä Vilttitossulla on hiukset siististi nutturilla pääläella.

Kuva 5. Heinähattu on puhumaton.

10.4 Tunnelmaa luonnosta ja säästä

Elokuva alkaa siitä, kun Vilttitossu etsii itselleen leikkikaveria. Ensin esitellään talon piha, joka on niittymäinen, luonto saa kasvaa tavallaan. Aurinko paistaa ja kaikkialla on kesän vihreää. Kuitenkin pihalla näkyy vanha joulukuusen ruskea ranka koristeineen. Katsojalle selviää, että talossa ei asu järjestelmällisiä ihmisiä. Kattilakoskien piha on yllätyksellinen. Aina löytyy uusi paikka, jota aikaisemmin ei ole nähnyt.

Elokuvassa käydään myös Alibullenin neitien talon puutarhassa, joka on vastakohta Kattilakoskien pihamaalle. Kaikki on huolellisesti suunniteltu ja kukat kukkivat niille määrättyillä paikoilla. Kukkaloisto jatkuu sisälle Alibullenin neitien taloon, josta joka huoneesta löytyy kukka kuvioita. Sää vaihtuu tapahtumien mukaan. Kun kaikki ovat onnellisia, aurinko paistaa (kuva 6). Kun taas tytöt ovat kadoksissa, nousee kova tuuli ja pilvet valtaavat sinisen taivaan.

Kuva 6. Vesi-ilmapalloleikki parvekkeella.

Kuva 7. Heinähattu ja äiti leipovat pullia.

10.5 Iloisen keltaiset keittiöt

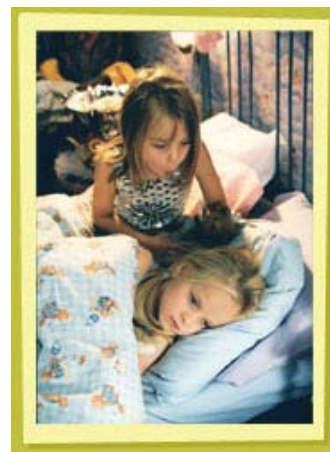
Kattilakoskien keittiö on tehty kodikkaan keltaiseksi (kuva 7). Elokuvassa perhe viettää yhdessä aikaa eniten keittiössä. Tapahtumat keittiössä sopivat keltaiseen väriin, joka on liitetty positiivisuuteen, onnellisuuteen, lämpöön ja viisauteen. Huoneesta löytyy tavaraa tukemaan elokuvan kohtausta, jossa sekasorto valtaa perheen. Kuitenkaan keittiössä ei ole mitään ylimääräisiä huonekalua vaan se on avaran yksinkertainen. Tummanruskea jääkaappi korostaa keittiön iloisen keltaista säteilyä.

Vastakohtaisesti Alibullenin neitien keittiö on koristeellinen. Keittiökaapit ovat keltaiset joissa on koristeellinen kuviointi ja vastakkaisella seinustalla jatkaa samaa koukerokuvioista mallia lasivitriinikaappi. Isokukkainen keltainen tapetti tuo huoneeseen lisää elämää ja ruokapöydällä vaasissa olevat suuret kukkaset lisäävät runsautta. Kuitenkin huoneen ilmapiiri on viaton, jota kermaisen keltaiset seinät ilmentävät.

Ilmaranta (2003) kirjoittaa halunneensa Alibullenin neitien kotiin arjesta irtoavan fantasian. Tämä tukee elokuvan tarinaa hyvin. Miksi lapset eivät haluaisi asua mieluummin satumaaailmassa kuin tutussa ympäristössä.

10.6 Sadunsininen makuuhuone

Lasten huone on surumielisen sininen (kuva 8) (Ilmaranta, 2003). Sininen on tarkoitusperiltään rehellinen ja sopiikin lasten makuuhuoneen väriksi, koska lapset ovat aitoja ja ilmaisevat tunteensa aikuisia herkemmin. Sininen kuvastaa puhtautta ja keveyttä. Makuuhuone on lasten oma valtakunta, jossa he pohtivat keskenään perheen asioita. Sinipohjainen enkeli-pilvitapetti tuo huoneeseen rauhallisuutta ja syvyyttä. Sininen onkin taivaallinen väri, joka houkuttelee mukaan elämänvirtaan.

Kuva 8. Nukkumaanmeno.

Huoneen väritys elää vuorokauden ajan mukaan. Illan pimetessä huone on tunnelmallisempi, kun taas päivällä auringonpaisteessa se on turvallisen pirteä lastenhuone. Eniten aikaa tytöt huoneessa viettävät rautasängyssä. Yksinkertainen rautasänky rauhoittaa muuten niin huoneessa olevaa tavarapaljoutta.

Alibullenin neitien talon makuuhuoneessa vaaleansiniset buffimaiset verhot avartavat tilaa. Sinipohjainen tiheäkukallinen tapetti tuo värikyyttä huoneeseen, jossa ei muita tavaroita olekaan kuin kaksi sänkyä. Sängyt ovat valkoisia rautasänkyjä, joissa on koukerokuvioiset päädyt. Satumaisuutta huoneeseen tuo vielä sängyissä olevat punaiset peitteet. Alibullenin neitien talosta löytyykin rakkauden väriä punaista jokaisesta huoneesta ja heidän hassunkuriset asunsakin ovat punavoittoisia.

10.7 Lämminsävyiset olohuoneet

Alibullenin neitien olohuone on täyteläisen koristeellinen vaaleanpunaisine buffiverhoineen. Huoneessa katseen vangitsee iso kukallinen tummanpunapohjainen tapetti (kuva 9). Olohuoneessa on paljon erilaisia tavaroita, jotka ovat vielä eri tyyllisiä; muovinen puhallettava nojatuoli, barokkityylinen sohva, lasihyllykkö ja yksinkertainen punainen kirjahylly, joka toimii hyvin elokuvassakin kiipeilytelineenä. Hyllyköt ovat vielä täynnä pieniä esineitä. Huone tarjoaa hyvän ilmapiirin ideoiden syntymiselle, mutta siellä niitä ei pysty loppuun saakka viemään. Heinähatun ja Vilttitossun olohuone on myös lämminsävyinen. Oranssi sohva kertoo elinvoimasta, jota talosta löytyy. Elokuvassa olohuoneessa tapahtuvia kohtauksia tukee oranssisävyisyys. Auktoriteetti: vanhemmat käskvät Heinähattua nukkumaan, voima: Vilttitossu kerää kaiken huomion loukkaannuttuaan, viehätysvoima: vanhemmat viettävät yhteistä aikaa.

Kuva 9. Voimisteluhetki Alibullenin neitien olohuoneessa.

10.8 Sävyillä mielikuvia

Ihastuttavalla vaalean violetilla kuistilla elokuvassa tapahtumat kytetään toivoon ja parannukseen. Äiti etsii työpaikkaa, keskustellaan Vilttitossun puhumattomuudesta ja yksin jäämisestä Heinähatun lähdettäessä kouluun. Kuistilla myös kiistellään perheen asioista, ja vaaleassa violetissa onkin eripuraisuuden siemen kylvettynä. Isän työhuone on rakennettu kotilaboratoriomaiseksi. Seinät ovat tummaa puuta ja huoneessa on vain perunantutkimuspöytiä ja laitteita. Työhuoneessa on turvallinen luolamainen tunnelma, johon puun eloiset juonteet tuovat piristystä. Kirkkaita värejä ei huoneesta löydy, karakteri on neutraali. Lapset pitävät väreistä, joten he eivät viihtyisi huoneessa ja pysyvät poissa antaen työrauhan.

11 Röllin ja Metsänhenki

11.1 *Tarina*

Hirmuisten röllien heimo rantautuu uuteen maahan. Kylänvanhimpansa johtamana he päätyvät metsän keskelle menninkäiskylään. Rauhaa rakastavat menninkäiset lähtevät pois kylästä ja piiloutuvat röllien remuamista. Röllit asettuvat asumaan menninkäisten autioon kylään. Urhea Milli Menninkäinen uskaltautuu röllien asuttamaan kylään ja ystäväystyy Röllin, rölleistä kilteimmän, kanssa.

Kun röllien Kylänvanhin päättää luopua valtikastaan, vaihtuu valta rölli-heimossa. Yhteensattumien kautta Röllistä tulee uusi kylänvanhin. Valta ja huonot neuvonantajat hämärtävät Röllin oikeudentajun niin, että hän syyttä aloittaa hyökkäyksen menninkäisiä vastaan. Hyökkäys päättyy onnettomasti, kun Millille, Röllin ystävälle, käy huonosti. Röllin on opittava paljon saadakseen Millin takaisin.

11.2 *Luonnonvärein fantasiaa*

Toisin kuin värienkyllästä elokuvassa *Heinähattu ja Vilttitossu*, on *Röllin ja Metsänhenki* elokuvassa käytetty vain maanläheisiä värejä niin lavastuksessa kuin puvustuksessakin. Tapahtumat sijoittuvat metsään ja elokuvassa esiintyvät menninkäiset ja röllit ovat metsän asukkeja, joten heidän on sulauduttava ympäristöönsä. Elokuvan päävärinä toimii vihreä eri vivahteineen. Metsänvihreä kutsuu luokseen omalla salaperäisyydellään ja niityt hehkuvat rauhallisen vihreinä kertoen hedelmällisestä kesästä.

Elokuvassa luonnonolot muuntautuvat tapahtumien mukana. Aurinko luo kirkkaudellaan lämpöä hyviin tapahtumiin. Kun taas paha pääsee metsässä valloilleen, sammuu auringon valo. Taivaan väri elää elokuvan tarinan mukana vaaleasta taivaansinisestä yötaivaan tummimpaan sinimustaan.

11.3 Hirmuiset röllit

Röllit eivät pidä mistään kauniista. He haluavat olla hirmuisia. (Kuva 10.) Ruskea voittoiset maanläheiset puvut korostavat tätä luonnetta oivallisesti. Risuiset hiukset ja parrat kertovat, että röllit pitävät enemmän hölmöilemisestä kuin järjestelmällisestä työnteosta. Tarinassa ei kerrota, mistä röllit ovat lähtöisin. Röllit ilmestyvät mereltä hämyisen usvan keskellä salaperäisesti meloen. Tunnelma on mystinen ja harmaan sinertävä usva saa olon kylmäksi. Rantauduttuaan uuteen maahan alkaa aurinko paistaa ja tuntemattoman maan kullan hohtoinen hiekkaranta tuntuu kotoisalta.

Kuva 10. Rölli-heimo saapuu uuteen maahan.

11.4 Rauhaa hohtavat menninkäiset

Menninkäiset on puettu keijun vihreisiin asuihin (kuva 11). Vaalean vihreänä ne loistavat tummassa metsässä ja näyttävät keveiltä. Vihreän värin ilmaisuarvoja ovat usko ja rauha. Menninkäiset ovatkin hyvántahtoisia ja puhdas ulkoasu kertoo katsojalle myös menninkäisten kiltteydestä.

Menninkäisten asuinrakennukset ovat valmistettu luonnonmateriaaleista. Taloissa on tuohikattoja ja koivurunkoisia kaiteita, jotka sulautuvat hyvin metsän elämään. Menninkäisten kylän pääväri on keltavihreä, joka kertoo että on saavuttu nuoruuden ja ilon valtakuntaan.

Kuva 11. Menninkäiset on häädetty omasta kylästään ja viettävät aikaa meren rannalla.

Milli Menninkäisen koti on sisustettu täyteläiseksi. (Kuva 12.) Tuvasta löytyy vain värejä, joita luonnosta löytyy. Päävärinä kuitenkin menninkäisille ominainen vihreä väri. Muutamia kirkkaita värejä on laitettu tuomaan eloisuutta muuten niin hämärään tupaan. Kattossa roikkuu kasveja muun muassa suuri keltainen auringonkukka, joka tuo keltaisuudellaan lämpöä sisälle mökkiin.

Millin mökissä on sinivihreitä huonekaluja ja ikkunoiden listat on maalattu samalla värillä. Tämä väritys vahvistaa Millin voimakasta luonnetta ja tahtoa vaikuttaa asioihin. Harmaan vihreitä vanhan mallisia herätyskelloja löytyy mökistä joka nurkasta. Harmaa värinä kertoo Röllin tunteiden kieltämisestä Milliä kohtaan. Kellot symboloivat elämän lyhyydestä. Röllin pois heittävä kello pysähtyy, mutta alkaa taas käydä, kun Milli on palaamassa elämään tajuttomuudesta, jäätyään suuren kiven alle. Millin mökin puutarha hehkuu kukkaloisteessa. Ulkoa löytyy keltaisia, valkoisia ja sinisiä kukkasia, jotka kuvastavat vaatimatonta puhtautta ja rakastettavuutta. Narulla roikkuu vaaleanvihreitä, keltaisia ja oransseja kankaita tuomassa väriloistoa.

Kuva 12. Milli ehdottaa röllille sisiliskonhätä keittoa.

Menninkäiset hohtavat koko elokuvan ajan omalla salaperäisellä tavallaan. Tätä valon heijastusta vahvistavat menninkäisten vaaleat tuuheat hiukset. Menninkäisten valovoimaisuus ei katoa elokuvan loppukohtauksessakaan, vaikka metsään on vallannut pimeys. Valo seuraa menninkäisiä minne ikinä he sitten menevätkin.

11.5 Viaton ystävyys

Röllien saapuessa menninkäisten kylään, sammuu kylän rauhallinen hehku. Kylä muuttuu röllien mukana ankeammaksi ja röllien hirmuinen ilo valtaa kylän. Illan pimetessä mystinen valkoinen valon kajastus metsästä korostaa röllien mellestystä kylässä yömyöhään. Valkoista on käytetty elokuvassa muissakin kohtauksissa kuvastamassa henkimaailman voimaa.

Rölliheimon vanhin jättää tehtävänsä röllien johtajana ja kulkee ”pyhään” paikkaan, jonka rakennelmat on tehty valkoisista koivun rangoista. Täällä luonnon oman valkoisen värittämässä paikassa rölliheimon vanhin muuttuu valkoiseksi kalkkunaksi. Valkoinen on viattomuuden ja rauhan väri. Kohtauksessa, jossa Milli yrittää saada Röllipeikkoa peruuttamaan hyökkäyksen, Milli taivuttelee Rölliiä valkoisena kukkivalla niityllä. Elokuvan lopussa valkoinen rauhan kyyhkynen lentää Millin luokse tämän herätessä tajuttomuudesta.

Mystinen hieman pelottavaltakin tuntuva usva palaa rölliin ympärille elokuvan lopussa, kun röllit ovat hyökkäämässä menninkäisten leiriin. Tuuli voimistuu, kun paha on valtaamassa omaa paikkaansa. Tuuli kuitenkin laantuu, kun Rölli ryntää auttamaan Milliiä ja todellinen kahden olennon ystävyys paljastuu.

Fantasia elokuva Rölliä on saatu upeasti näyttämään aidolta ympäristöltä käyttämällä vain luonnon omia värejä. Elokuvan värimaailmaa hallitseva metsänvihreä tuo pelottaviin kohtauksiin turvallista varmuutta. Metsä elää väritykseltään ja niin myös ovat eläväisiä röllit ja menninkäiset. Lavastus ja puvustus tukevat tarinaa metsäneläjästä.

Kuva 13. Hyvä voittaa pahan ja menninkäistenkylään saapuu jälleen rauha.

Yhteenveto

Ihminen näkee maailman väreissä toisin kuin monet muut nisäkkäät. Värit näkyvät vain valossa ja muuttuvat valoisuuden mukaan. Väreissä on vivahteita enemmän kuin koskaan osaamme tulkita, ja mitä enemmän värien kanssa on tekemisissä sitä paremmin vivahteet havaitsee. Värit eivät vain ole oma lempiväri. Ne merkitsevät paljon enemmän ja saavat ihmiset tuntemaan sävynsä mukaan kukin omalla tavallaan. Lasten väriaistimukset ovat voimakkaan tunneperäisiä. Lastenteattereissa ja lastenelokuvissa värimaailma on tunnelman luoja, tarinan kuljettaja ja sadunomaisuuden tukija.

Värien merkitykset riippuvat katsojan kulttuurista, luonteesta, tunnetilasta ja myös aiemmista kokemuksista, jopa fysiologiasta. Lastenelokuvien ja lastenteatterin tekijöiden tulee tuntea nämä tekijät ja ottaa ne myös huomioon käyttäessään värejä tarinan tehosteena. Siihen millainen värimaailma elokuvaan tai teatteriesitykseen luodaan, vaikuttaa useiden henkilöiden työpanos: lavastaja, puvustaja, maskeeraaja, ohjaaja, kuvaaja, valaisija ja niin edelleen.

Värit rikastuttavat niin lasten kuin aikuistenkin maailmaa. Värien avulla voidaan tukea lapsen kehitystä ja luoda mielikuvitusta kiehtovia näkymiä. Värien tulkitsemisessa ja tarinoiniin eläytymisessä tarvitaan mielikuvitusta. Lapset pitävät väreistä ja väreillä viestitään tunnelmaa, siksi värit ovat suuressa roolissa lastenelokuvissa ja lastenteatterissa. Näissä teoksissa hyvin suunniteltu värimaailma auttaa käsittelemään vaikeitakin asioita.

Lastenelokuvien ja lastenteatterin välityksellä halutaan vaikuttaa lapsikatsojien muotoutumisvaiheessa olevaan maailmamankuvaan ja sen sisältöön. Kasvattajan tulee osata valikoida ja tarjota kokemukseksi hyviä, lapselle sopivia vaihtoehtoja. Tätä työtä tehdessäni olen perehtynyt laajasti värien merkitykseen ja miten ne vaikuttavat ihmisten mielikuviin ja tunne-elämään. Mielestäni tässä työssä tarkastelemani kotimaiset lastenelokuvat ja lastenteatteriesitys ovat hyviä ja suositeltavia valintoja lapsille. Näissä teoksissa on osattu käyttää värejä tunnelman luomisessa kasvattavia tarinoita tukien.

Elokvassa *Heinähattu ja Vilttitossu* on käytetty erityisesti kirkkaita värejä luomaan karaktärejä. Elokvan *Rölli ja Metsänhenki* lavastus ja puvustus on luotu toimivaksi luonnon värien ehdoilla. Kaksi erilaiseen värimaailmaan sijoittuvaa lastenelokvua toimivat lapsikatsojien edessä. Molemmissa on oma viehätysvoimansa. Hahmona suurisydäminen Rölli kerää lasten mielenkiinnon. Heinähattu ja Vilttitossu ovat värikkäitä lapsihahmoja, joihin lasten on helppo samastua. Lastenteatteriesitys *Reearuun* lavastuksessa on käytetty mielikuvitusta ja saatu tapahtumapaikat näyttämään mielenkiintoisilta niin lapsen kuin aikuisenkin mielestä. Lisää ulottuvuutta lavastukseen luotiin erivärisillä valoilla, jotka vaihtelivat taivaan puhtaan valkoisesta laboratorion siniseen ja kuun kellertävään kimallukseen. Esityksen tapahtumat kulkevat Ruun mukana mielialojen ääripisteestä toiseen, ilosta suruun ja taas iloon uudesta ystävästä. Näihin tunteisiin lapsen on helppo samastua. Kaikissa kolmessa lapsille suunnatussa teoksessa, teatteriesityksessä ja elokvissa on opetus, joka toimii kasvatuksellisesti.

Löysin lastenelokvan ja lastenteatterin välillä eroja. Teatteriesityksessä tunnustetaan katsojan läsnäolo, jolloin yleisö vaikuttaa esitystapahtumaan ja siksi teatteriesitys on ainutkertainen kokemus. Usein lastenteatterissa halutaan myös ylittää ja häivyttää katsojan ja ympäristön välinen etäisyys. Vastakohtaisesti elokvan katselija on erillään esityksestä, vuorovaikutussuhdetta ei synny.

Lastenelokvan värimaailmaa luodaan jo kuvausvaiheessa, mutta siihen voidaan vaikuttaa myös jälkituotannossa värimäärityllä. Katseluvälineet ja paikka vaikuttavat merkittävästi elokvan katsomiskokemukseen ja värien havaitsemiseen. Elokvateatterin salissa tai kotitelevisiön ääressä kokemus voi olla hyvin erilainen. Teatteriesityksessä kaikki lavastuksessa olevat värit nähdään aitoina, voimakkaana kokemuksena elävässä esityksessä. Kaikki katselukokemukset ovat kuitenkin yhtä tärkeitä.

Elokvat ja teatteri on nähty aina riippuvuussuhteessa kasvatukseen. Elokvien ja teattereiden sankarihahmot osallistuvat lasten leikkeihin ja muokkaavat lapsen käsitystä elämästä, arvoista ja asenteista. Meistä aikuisista riippuu millaisena lapset kohtaavat yhteiskunnan ja millaisen kulttuurin he omaksuvat.

Käsitykseni lastenelokuvan ja lastenteatterin merkityksestä lapsen kehitymiselle aikuiseksi on vahvistunut perehtyessäni aihetta käsittelevään kirjallisuuteen ja aineistoon. Lapset hakevat vastauksia päätöksiinsä siitä, mitä he ovat oppineet ja kokeneet. Tarinoiden lapsen ajattelua myötäilevä kieli ja värimaailma auttavat lasta käsittelemään kokemuksia, joita hän ehkä ei muilla tavoilla pystyisi käsittelemään. Siksi on tärkeää miettiä millaisia ja minkä laatuista vaikutteita lapsille tarjotaan.

Lapsia yleisönä ei saisi aliarvioida. Heille tulisi tehdä elokuvia ja teatteriesityksiä yhtä kunnianhimoisesti kuin aikuisillekin. Myönteinen kokemus esityksestä tarjoaa myöhemmin elämässä voimavaroja lapsen kasvuun. Teatterin katsomossa ja elokuvateattereissa eläytymällä näytelmän tapahtumiin voimme oppia paremmin myös ”elämän teatteria”.

”Kautta likaisten varpaitteni!”

Lähteet

A) Kirjallisuus

Acs Marja, Halme Alpo, Heikkilä Simo, Kokkonen Eeva, Majurinen Joel, Uski Raija, Oksanen Matti, Oy Partek Ab sisustusteollisuuden toimeksiannosta kirjoittaneet 1985. Sisustaminen. Helsinki: Painoapu Oy.

Airikka, Kirsi 2002. Lastenteatteri rakentaa ihmisenä olemisen kivijalkaa. Tampereen Kirkkosanommat, 2002 / 1. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.tampereenkirkkosanommat.fi/Arkisto/200201/juttu4.htm> (luettu 21.4.2005)

Arlander, Annette 1998. Esitys tilana: teatteritaiteen taiteellispainotteisen tohtorintutkimuksen kirjallinen osuus. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

Barić, Maija & Aalto, Ari 2002. Haltioitumisen hetkiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy. Nukketeatteri Sampo.

Déribéréen Maurice 1959. La couleur dans les activités humaines. Pariisi: Dunod.

Grönholm Inari 1995: Ilmaisun monet kielet. Kolmas muuttumaton painos. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Haapala, Arto & Honkanen, Martti & Rantala, Veikko 1995. Ympäristö arkkitehtuuri estetiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Ilmaranta, Katriina 2003. Heinähatun & Vilttitossun värikäs maailma, Tikkurilan viesti, 1/2003, 26-27.

Itten, Johannes 1970. Värit taiteessa: värien subjektiivinen kokeminen ja objektiivinen tunnistaminen johdatuksena taiteeseen. Suomentanut Kare Antero. Helsinki: Kustannus Oy Taide.

Karppinen, Seija & Puurula, Arja & Ruokonen, Inkeri 2001. Taiteen ja leikin lumous: 4-8 -vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Opetusministeriö 2001. Lastenelokuvan kehittämisohjelma 2002-2005. Helsinki: Edita Oyj.

Pusa Unto 1967. Väri - muoto - tila. Helsinki: Otatieto Oy.

Reitala, Heta 1986. Suomalaista skenografiaa: lähtökohtia tallennukseen, tutkimukseen ja historiaan. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A5. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Rihlana, Seppo 1987. Värioppi. 3. täydennetty painos. Hanko: Hangon Kirjapaino Oy.

Rihlana, Seppo 1993. Värit ja kuviot ympäristövaikuttajina. Vantaa: Tikkurila Oy:n kirjapaino.

Seimola, Arja 1987. Kurkistetaan kulisseeihin. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.

Sihvonen, Jukka 1987. Kuviteltuja lapsia, Suomalaisen lastenelokuvan lapsikuvasta. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Werner, Anita 1996. Lapset ja televisio. Tampere: Tammer-Paino.

Wingren, Roger 1995. Väri ja kulttuuri. Kustantaja: Tikkurila Oy. Vantaa.

B) Muut lähteet

Kinotaurus Oy 2002. Elokuva Heinähattu ja Vilttitossu. Käsikirjoitus: Kaisa Rastimo ja Marko Rauhala, Ohjaus: Kaisa Rastimo, Lavastus: Kati Ilmaranta, Rekvisiitta: Sari Kiiski, Kuvaaja: Tuomo Virtanen, Puvut: Tiina Kaukanen, Tuottajat: Marko Rauhala ja Sinikka Usvamaa, Päärooleissa: Katriina Tavi ja Tilda Kiianlehto.

Kinotaurus Oy 2002. Heinähattu ja Vilttitossu elokuvan kotisivut. Saatavilla muodossa: <http://www.fs-film.fi/heinahattu/> (luettu 21.4.2005)

MRP Matila Röhr Productions Oy. Elokuva Rölli ja Metsänhenki. Ensi-ilta 21.12.2001. Ohjaus: Olli Saarela, Lavastus: Pertti Hilkamo ja Ulla-Maija Väisänen, Kuvaus: Pini Hellstedt F.S.C, Pukusuunnittelu: Anu Pirilä, Päärooleissa: Allu Tuppurainen ja Maria Järvenhelmi.

MRP Matila Röhr Productions Oy 2001. Rölli ja Metsänhenki elokuvan kotisivut. Saatavilla muodossa: <http://www.rollipeikko.com/> (luettu 21.4.2005)

Teatteri 2000. Lastenmusikaali Reearuu. Ensi-ilta 10.2.2005 Tampere. Käsikirjoitus: Ipo Tiihonen, Ohjaus: Jotaarkka Pennanen, Lavastus ja puvustus: Markus R. Packalen, Valosuunnittelu: Timo Alhanen.

Värillä väliä. Yle opetusohjelmat 2003. Sarja: Taito- TV. Videokasetti (VHS). 5x15min. Sisältää: 1. Värillä väliä minussa, 2. Värillä väliä vaatteissa, 3. Värillä väliä sisustuksessa, 4. Värillä väliä ympäristössä, 5. Värillä väliä taiteessa. Toimittaja Kiianlinna Riitta.

C) Kuvat

Kuvat 1, 4: Valtatie, Tiiu 2005. Reearuun lavastuksesta Tampere Finlayson Kuusvooninkinen.

Kuvat 2, 3: Teatteri 2000. Lehdistökuvapyynnöt Elise Richt. Reearuu. Ensi-ilta 10.2.2005.

Kuvat 5, 6, 7, 8, 9: Kinotaurus Oy 2002. Heinähattu ja Vilttitossu elokuvan kotisivut. Saatavilla muodossa: <http://www.fs-film.fi/heinahattu/> (luettu 21.4.2005)

Kuvat 10, 11: Hukkanen, Malla 2001. Rölli ja Metsänhenki elokuvan kotisivut. Saatavilla muodossa: <http://www.rollipeikko.com/> (luettu 21.4.2005)

Kuvat 12, 13: Reimaluoto, Miska 2001. Rölli ja Metsänhenki elokuvan kotisivut. Saatavilla muodossa: <http://www.rollipeikko.com/> (luettu 21.4.2005)